

ATEITIES VALDYMAS NEAPIBRĖŽTUMO SĄLYGOMIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO ATEITIES KOMITETO
PRANEŠIMAS

TURINYS | CONTENTS

PROF. RAIMUNDO LOPATOS IŽANGINIS ŽODIS	3
ATEITIES KOMITETO PRANEŠIMAS ATEITIES VALDYMAS NEAPIBRĖŽTUMO SĄLYGOMIS	6
PROF. ARŪNO AUGUSTINAIČIO PALYDIMASIS ŽODIS	23
PRIEDAI	
ATEITIES KOMITETO SPRENDIMAS DĖL LIETUVOS MOKSLO POLITIKOS PLĖTROS	30
ATEITIES KOMITETO SPRENDIMAS DĖL LIETUVOS ATEITIES EKOSISTEMOS PLĖTROS	32
ATEITIES KOMITETO SPRENDIMAS DĖL SKAITMENINĖS EKOSISTEMOS PLĖTROS SKATINIMO	34
ATEITIES KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS DĖL KRITINIŲ ELEMENTŲ ŠVIETIMO REFORMOJE	37
ATEITIES KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS DĖL MOKSLO, TECHNOLOGIJŲ IR INOVACIJŲ	38
ATEITIES KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS DĖL TALENTŲ POLITIKOS	40
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 44² STRAIPSNIS	42
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 58¹ STRAIPSNIS	43
KOMITETO NARIAI	44
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2020 M. GRUODŽIO 10 D. NUTARIMO NR. XIV-69 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KOMITETŲ NARIŲ PAVADUOTOJŲ PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO	45

Nuotraukos:

Adobe Stock

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija

Parengė:

prof. Raimundas Lopata, tel. (8 5) 239 6627, el. p. raimundas.lopata@lrs.lt

dr. Giedrius Viliūnas, tel. (8 5) 239 6950, el. p. giedrius.viliunas@lrs.lt

prof. Arūnas Augustinaitis, tel. (8 5) 239 6890, el. p. arunas.augustinaitis@lrs.lt

Ateities komiteto biuras

Išleido: Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2022

J. Stacevičiaus / LRT nuotr.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETO PIRMININKO **Prof. Raimundo Lopatos** **ĮŽANGINIS ŽODIS**

Gyvename neapibrėžtumo, nesaugumo ir netikrumo laikotarpiu. Kaip siekti nuspėjamumo ir numatymo, saugumo ir užtikrintumo, patogumo ir ramybės?

Atsakymas tarsi būtų aiškus – per Lietuvos Respublikos galią. Per galios telkimą ir sėmimąsi iš valstybės išorės ir vidaus. Per galią, kuri yra galimybių ir tikimybių sritis, nepasiekiamą be politikos.

Kažkada, dar gyvenant daugiau ar mažiau apibrėžtame, saugiame ir tikrame pasaulyje, yra išsprūdę, kad mūsų vidaus politikoje nebeliko politikos, o užsienio politikoje iki Rusijos agresijos prieš Ukrainą netekome daug veikimo galios, nes nesubalansavome tos galios atramų, o būtent Lietuvos galios sėmimosi iš visų kryptų – Šiaurės, Rytų, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Lenkijos.

Leonidas Donskis ne kartą yra pabrėžęs neleistinumą pamiršti politikos kaip įrankio, leidžiančio paversti galimybes tikrove. „Ką gi mes vadintume strategija?“, – klausė jis. Ir atsakė: „Tai jungiančioji grandis, susiejanti galią ir politiką vizijomis bei jų artikuliacija. Be strategijos galia yra akla; politika be strategijos yra bejėgė, nes neturi jokių prieigų prie galios.“

Šiame pranešime ir brėžiame siūlymus, kaip stiprinti Lietuvos strateginio mąstymo galią atsižvelgiant į rengiamą Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“.

Pranešime konstatuojame, kad dabarties pasaulis įžengė į sparčios ir sunkiai nuspėjamos kaitos laikotarpį, todėl ateities numatymo pajėgumai valstybei yra būtini. Ateitis nėra suplanuojama, jai valdyti (paveikti) skirti sprendiniai negali būti sektoriai, jiems parengti ir įgyvendinti reikalingi duomenų analizės, mokslinių įrodymų pasitelkimo pajėgumai ir brandi visuomenėje vykstančių procesų refleksija, besiremianti socialinių ir humanitarinių mokslų kompetencijomis.

Lietuva jau įsisavina pažangius ateities valdymo metodus, šie metodai jau aktyviai taikomi rengiant Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“. Tačiau dar trūksta tarpsektorinių politikos derinimo platformų, analitinių pajėgumų, o šalies mokslo sistema nėra įgalinta dinamiškai reaguoti į naujų pažinimo sričių atsiradimą, pasitelkti vietos ir kitų šalių talentus naujoms mokslo mokykloms kurti.

Ateities iššūkiams spręsti Komitetas siūlo stiprinti šalies ateities (numatomojo valdymo) ekosistemą, pagrįstą visuotinio ir vientisumo principu. Svarbiausiose valstybės institucijose turėtų atsirasti ateities valdymo koordinavimo centrai, siejami tinklinės sąveikos; tarpsektorinės ir tarpinstitucinės platformos, skirtos sudėtingų ir ilgalaikių iššūkių, tokių kaip žaliaji pertvarka, skaitmeninimas, viešojo valdymo pertvarka, sprendimams koordinuoti; sustiprinta ateities numatymui teikiama ekspertinė bei analitinė parama; viešojo valdymo iššūkiams atliepti pasitelktas šalies mokslinis potencialas; sukurtas naujų mokslo kryptų palai-
kymo ir globaliu mastu pirmaujančių talentų pritraukimo į Lietuvą mechanizmas.

Išskiriamas technologijų raidos stebėsenos ir vertinimo poreikis; akcentuojamas analitinių tarpininkavimo institucijų, padedančių palaikyti politikų ir mokslininkų ryšius, vaidmuo; iškeliamas visas ateities valdymo grandis integruojantis uždavinys – „ateities kompetencijos“, arba strateginio intelekto, formavimas viešojo valdymo institucijose. Savaimė suprantama, Lietuvos ateities ekosistemos koordinavimo centrai ir analitinės institucijos turėtų tapti aktyvia tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos dalimi.

Lietuvos Respublikos Seimo valdybai siūloma tobulinti ir Ateities komiteto veiklos organizavimą, jį toliau vystant kaip strateginį, horizontalų Seimo komitetą; siekti, kad, kaip numatyta Lietuvos Respublikos Seimo statute, šį komitetą sudarytų kitų komitetų pirmininkai ar jų pavaduotojai, frakcijų seniūnai ar jų pavaduotojai; atkurti Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentą, jame įkuriant Ateities įžvalgų skyrį; Seimo biudžete numatyti finansavimą išorės ekspertams ir analitiniais pranešimais. Lietuvos Respublikos Vyriausybę raginame imtis įgyvendinti Komiteto sprendimą dėl Lietuvos ateities ekosistemos plėtros priemonių ir atsižvelgti į šiame pranešime išdėstytas nuostatas ir gaires vykdant tolesnę viešojo valdymo pertvarką.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

PRANEŠIMAS ATEITIES VALDYMAS NEAPIBRĖŽTUMO SĄLYGOMIS

2022-12-02 Nr. V-2022-15806

Vilnius

ĮVADAS

Visuomenės ateities numatymas visada susiduria su neapibrėžtumo iššūkiu. Socialinių reiškinių prognozės paprastai esti paremtos praeities reiškinių ekstrapoliacija į ateitį. Nauji reiškiniai veda prie prognozės darymo metu nenumatomų padarinių. Tarkime, norint suprasti, kaip kompiuterio išradimas gali pakeisti visuomenės gyvenimą, būtina numatyti kompiuterio išradimą, tai yra – išrasti kompiuterį. Todėl neįmanoma tiksliai numatyti ateities, nes egzistuoja pažinimo riba, už kurios pažįstamų procesų reguliarumas baigiasi ir tikrovė neišvengiamai įgauna naują pavidalą. Galima bandyti įvertinti atskirų dabar egzistuojančių veiksmų riziką, jų pabaigos ir kaitos tikimybę, tačiau neįmanoma visiškai patikimai apčiuopti visuomenės raidos dėsnių.

Ši žmogiškosios egzistencijos aplinkybė šiandien tampa vis reikšmingesnė, dėl spartėjančios technologijų pažangos ir sudėtingėjančios įvairių žmonių raidą veikiančių veiksmų sąveikos smarkiai augant ateities ir net dabarties neapibrėžtumui. Štai vien tik per pastaruosius kelerius metus mus ištiko kelios seniai nematytos apimtios krizės: COVID-19 pandemija, migrantų plūstelėjimas, karas Ukrainoje, visoje euro zonoje išplitusi infliacija, energetinių resursų kainų šuoliai, neatšaukiamai keičiantys geopolitinę pasaulio architektūrą. Tampa faktų klimato, maisto, politinės radikalizacijos, geopolitinės poliarizacijos realijos. Įtikinamai skamba nuomonė, kad nuoseklios pasaulio raidos etapas baigėsi, kad įžengiame į klimatinės, socialinės, ekonominės ir geopolitinės turbulencijos zoną.

Ateitis kelia klausimus, kurie praeities projekcijomis paremtame mąstyme skamba šoki-ruojančiai. Kokia bus ateities pedagogika, jeigu nebeliks mokyklų? Ką veiks darbo jėga, jeigu nebeliks darbo? Ar pakaks argumentų užtikrinti kiekvieno asmens orumui, teisėms ir laisvėms, daugumai žmonių praradus ekonominę svarbą? Kas nutiks lyčių ir kartų santykiams, šeimoms ir pensijų fondams, kai nanotechnologijos ir atkuriamoji medicina aštuoniasdešimtmetį pavers penkiasdešimtmečiu? Kokia bus žmogiškojo sąmoningumo vertė, kai itin protin- gi, bet sąmonės neturintys mechanizmai beveik viską gebės atlikti geriau?

Kaip elgtis, kad šie ir kiti ateities klausimai mūsų neužklyptų netikėtai? Vienintelis atsakymas – kryptingai stiprinti gebėjimus pažinti mus veikiančius senus ir naujus reiškinius, dau-

giau pastangų skirti galimų ateičių modeliavimui ir vertinimui, prie neapibrėžtumo ir greitos kaitos aplinkybių pritaikyti savo valstybės valdyseną¹.

Neatsitiktinai tarptautinėje erdvėje tiek daug kalbama apie lanksčią (*agile*), numatomąją (*anticipatory*), „ateičiai atsparią“ (*future-proof*) valdyseną. Šių koncepcijų siekis – apčiuopti būdus, kaip viešajam valdymui susidoroti su sprendžiamų problemų greitos kaitos, neapibrėžtumo, sudėtingumo, tarpusavio persipynimo iššūkiais. Tokie klausimai pradėti kelti ir Lietuvos viešojo valdymo reformų kontekste, tačiau akivaizdu, kad lankstus ir ateičiai atsparus valdymas, vaizdingais lietuvių-prancūzų semiotiko Algirdo Juliaus Greimo žodžiais, pas mus yra dar tik pirmųjų mikčiojimų stadijoje.

Neapibrėžtumo sąlygomis neįmanoma politiškai veikti, vadovaujantis ramiems laikams pritaikytais metodais. Geras pavyzdys yra tik ką atnaujintas Lietuvos strateginio valdymo modelis. Vos per dvejus jo veikimo metus įvyko kelios minėtos krizės, ir ko šiandien vertas 10 metų trukmės Nacionalinis plėtros planas? Kiek kartų jį reikėjo taisyti dar berengiant, kiek tai kainavo ir kiek ateityje kainuos laiko bei pastangų? Gyvenimas prikišamai parodė, kad turime atsisakyti linijinio planinio mąstymo, kitaip rizikuojame visą laiką ir jėgas išseikvoti planų perrašinėjimui.

Seimo Ateities komitetas (toliau – Komitetas) yra įkurtas atliepiant išaugusį strategiškumo poreikį valstybės politinėje veikloje. Šiame pranešime apibendrinamos Komiteto veiklos įžvalgos, susijusios su ateities valdymo inovacijomis, būtinomis užtikrinti jos pažangai dinamiškai kintančiame ir neapibrėžtame pasaulyje. Komitetas siūlo kelius, kaip priėti prie minėtiems iššūkiams įveikti būtinų sprendimų.

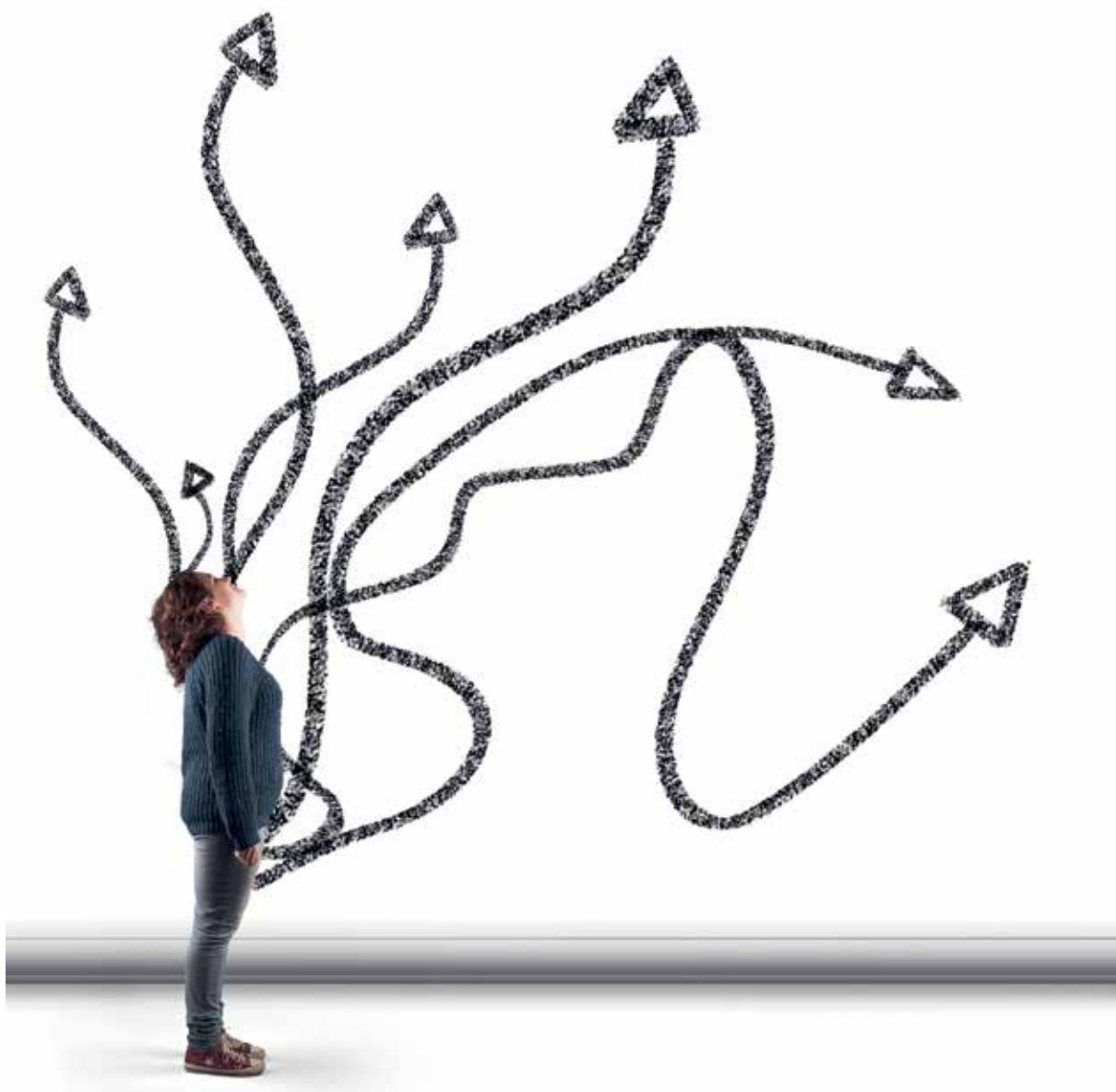
ATEITIES VALDYSENOS BRUOŽAI

Ateities svarstymo, į ateitį nukreipto mąstymo aktualumą gerai apibūdina suomių ateities fondo SITRA *motto* – „ateities mąstymas yra būtina šiuolaikinio žmogaus kompetencija“. Tai reiškia, kad nė vienas aktualus šios dienos sprendimas negali būti veiksmingas, jei neatsižvelgia į ateities alternatyvas, tendencijas ir galimus pokyčius. *Kai pasaulis yra toks nestabilus, ateitis nebėra suplanuojama*. Tai pirmasis ateities valdysenos dėsnis. Inertiška, inkrementiška politika, paremta linijinio mąstymo logika, yra iš anksto pasmerkta nesėkmėms. Šiuolaikinio valdymo premisa – valdymas ateitimi, net ateitimis, vartojant daugiskaitą kaip nuorodą į ateities numatymo alternatyvas. Būtina mąstyti toli į priekį, kad galėtume pasirinkti, ką privalome daryti su ribotais ištekliais.

Kita ateities valdysenos realija – kad *sudėtingų, susijusių problemų sprendiniai negali būti sudėlioti iš gabaliukų*, iš sektorialių fragmentų, parengtų, kaip madinga sakyti, šakiniuose „siloso bokštuose“. Sudėtingiausi iššūkiai ir jų galimi sprendiniai yra horizontalūs, integralūs, kompleksiški, siejantys socialinius, technologinius, politinius, ekonominius ir kultūrinius veiksnius. Šiems iššūkiams skirtų politikos sprendinių formavimas, jai įgyvendinti reikalingų mokslinių bei techninių įrodymų telkimas turi vykti transsritinėse ir transdalykinėse platformose.

Dinamiškoje ir persipynusioje aplinkoje nepaprastai išauga *duomenų analizės, modeliavimo, prognozavimo* poreikis. Prie jau seniai žinomų kiekybinių visuomenės procesų vertinimo ir numatymo metodų jungiasi naujesni, derinantys kiekybinius ir kokybinius elementus. Vienas svarbiausių iš jų yra *ateities įžvalgos*, apimančios naujų visuomenės ar jos aplinkos raidos

¹ Valdymas šiame pranešime reiškia procesą, valdysena – valdymo modelį. Nei valdymas, nei valdysena nenumato pilnos valdomojo objekto – visuomenės ir valstybės – kontrolės, jais siekiama paveikti socialinius ir politinius procesus, juos kreipti visuomenės pageidaujama ir politiškai sutarta linkme.

reiškinių signalų stebėjimą, netikėtų veiksmų, rizikų identifikavimą, tendencijų analizę, raidos scenarijų kūrimą ir vertinimą, kūrybiškų sprendimų paiešką².

Pažangios valdysenos paradigmos būtinoji sąlyga ir integrali dalis – *mokslinių įrodymų panaudojimas*. Įžvalgos nereiškia prognozavimo, skaičiavimų, empirinių tyrimų pakeitimo, bet jų integravimą ir papildymą įrodymais grįsta kokybine interpretacija, tikimybių vertinimu, mokslinėmis ir kūrybinėmis intuicijomis³.

Svarbu suvokti, kad socialinių reiškinių kokybinė interpretacija, vertybėmis pagrįstų sprendinių formulavimas neįmanomas vadovaujantis vien kiekybiniais apibendrinimais ir „objektyviu“ praeityje buvusių arba dabar esamų socialinių reiškinių pažinimu. Socialinės tikrovės esminis ypatumas – kad joje veikianti sąmonė ją keičia. Suprasdami pasaulį, susidarydami

² Žr. Europos Komisijos įžvalgų tinklalapį https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_en; EBPO tinklalapį <https://www.oecd.org/strategic-foresight/>; Jungtinių Tautų plėtros programos leidinį *Foresight Manual. Empowered Futures for the 2030 Agenda*, UNDP Global Centre for Public Service Excellence, Singapore, 2018.

³ *Science for Policy Handbook*, ed. by Vladimír Šucha Marta Sienkiewicz, Brussels: European Commission, Joint Research Centre.

apie jį nuomonę mes tuo pačiu pakreipiame visuomenės veikimą, ir pažįstamasis objektas pasikeičia. Todėl *veiksminga visuomenės ateities valdysena neįmanoma be brandžių socialinių ir humanitarinių mokslų*. Vien statistiniai stebėjimai, didžiųjų duomenų analizė be visuomenės gilios ir intensyvios savižinos, savirefleksijos, tapatybės ir prasmės klausimų kėlimo yra beprasmiški. Visuomenės pažinimas, jos galimų ateičių numatymas, jų vertinimas ir pasirinktos ateities aktyvus kūrimas įmanomas tik subalansuotoje ir sinergiškoje visų mokslinių disciplinų skalėje⁴.

ATEITIES VALDYMO BŪKLĖ LIETUVOJE

Kokia yra šiandieninė ateities valdymo būklė mūsų valstybėje?

Per pastaruosius dešimtmečius Lietuva yra įgijusi didelę kryptingų, ilgalaikių reformų partitį. Neskaičiuojant pradinių nepriklausomos Respublikos atkūrimo darbų, svarbiausios iš jų – integracija į Europos Sąjungą ir NATO. Šiems gyvybinams Lietuvos siekiams įgyvendinti užteko ir politinės valios, ir daugumos politinių jėgų sutarimo, ir administracinių gebėjimų. Iš pastarųjų metų patirties prie šių reformų dar galime pridėti įstojimą į EBPO.

Europinės ir transatlantinės integracijos patirtis parodė, kad Lietuva sugeba mobilizuotis ir ištvermingai veikti kilus egzistenciniam iššūkiui. Padėjo ir tai, kad šioms pokyčiams gavome patyrusius vedlius ir paramą. Tačiau mažiau dramatiškomis aplinkybėmis, kai reikia ne pasiekti vieną aiškų tikslą, bet nuolat adaptuotis prie kintančios situacijos, patiems atlikti toli siekiančias įžvalgas, įveikti vidinį pasipriešinimą pertvarkoms be imperatyvių išorinių paraginimų, deja, gyvename Vyriausybės ir Seimo kadencijomis. Reformos neatlaiko politinio ciklo kaitos, o politinių partijų susitarimai dėl vienos ar kitos srities ilgalaikio vystymo greitai pamirštami. Įtaigus pavyzdys yra vis iš naujo pradedama švietimo reforma, iki šiol ne ką geriau sekėsi ir su sveikatos apsauga, ir su viešojo valdymo modernizavimu.

Europos Sąjungos struktūrinė parama mus išmokė visose srityse susidėlioti 5-7 metų plėtros planus, bet persiritus per stojimo į ES slenkstį šie planai dažniausiai lieka reaktyvūs, akumuliaciniai ir kompensaciniai. Jie dėliojami pagal Komisijos nubrėžtas gaires, tačiau strategines reformas juose persveria pinigų dalybos sektoriais, papildomais fondais tenkinant „apačios“ apetitus, kuriems nepakanka nacionalinio biudžeto finansavimo. Šie planai dažniausiai remiasi inkrementinio augimo projekcijomis („nuo pasiekto“), bet ne strateginių reformų imperatyvais.

Ar daug nuo šio modelio pažengėme, įsidiegę 10 metų nacionalinius plėtros planus ir valstybės pažangos strategijas? Neatrodo kad toli, žvelgiant į 2014–2020 m. nacionalinį pažangos planą ir valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimą.

Europoje ir pasaulyje matome ir 2030, ir 2035, ir 2040, ir 2050 metų strateginio valdymo horizontus. Kai kas pasaulyje šiandien jau strateguojama ir iki 2060, ir iki 2100 metų, ir dar toliau – pavyzdžiui, branduolinė energetika, populiacijos raidos tendencijos, klimato kaita. Kaip žinome, Lietuva sistemingai naudoja tik visai artimą 2030 m. horizontą ir dar tik matuojasi 2050 m. perspektyvą.

2050 m. strateginį horizontą įsisaviname su nemažais iššūkiais. Pagal Strateginio valdymo įstatymą turime tris svarbiausius ilgalaikius strateginius dokumentus: Valstybės pažangos strategiją, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą (toliau – Bendrasis planas) ir Nacionalinę gynybos strategiją. Bendrojo plano atnaujinimas ir jo sprendinių parengimas jau yra

⁴ *Understanding Our Political Nature. How to Put Knowledge and Reason at the Heart of Political Decision-Making*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.

atliktas, nors ir su diskutuotiniais apribojimais⁵. Tačiau Valstybės pažangos strategija, kurios teritorine projekcija turėtų būti Bendrasis planas, dar tik rengiama. Pabaigta negalime laikyti ir Nacionalinės gynybos strategijos, kurią, akivaizdu, pastarieji metai užpildys naujomis realijomis.

Labai gerai, kad nors ir vėluodami rengiame savo atsaką į ilgalaikius globalius iššūkius – valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“. Joje numatomi ir alternatyvūs ateities scenarijai, ir šalies ilgalaikės raidos ambicijos, ir šių ambicijų įgyvendinimo kelrodžiai. Tačiau akivaizdu, kad vieno dokumento valstybei valdyti nepakanka. Ateities mąstymas turi tapti universalia visų valdžios šakų, kiekvieno sektoriaus, kiekvienos savivaldybės valdysenos savybe.

Didžiosios strategijos vizijų ir tikslų įgyvendinimas pagal įstatymą numatytas 10 metų trukmės Nacionaliniame pažangos plane, nacionalinėse darbotvarkėse ir jiems subordinuotose sektorinėse plėtros programose. Kaip minėta, toks hierarchinis, detaliu planavimu ir kontrole pagrįstas valdymo modelis neapibrėžtos ateities perspektyvoje kelia abejonių. Todėl vienas didžiųjų iššūkių šios kadencijos ir ateities Seimams, Ateities komiteto požiūriu, yra *konceptualus mūsų valstybės valdysenos modelio permąstymas*, surandant ir diegiant principus, kurie valstybės strateginį valdymą paverstų lanksčiu ir veiksmingu.

Panaši padėtis su antruoju ateities valdysenos iššūkiu – sprendžiamų problemų kompleksiskumu. Valstybės pažangos strategijoje gryninami iššūkiai ir ambicijos nėra sektoriainiai. 2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane išskirti horizontalieji principai, į kai kuriuos kelis sektorius perdengiančius iššūkius orientuoti Vyriausybės vadovės portfelio projektai. Tačiau šiems platiems iššūkiams atliepti skirti veiksmai neturi koordinavimo struktūrų. Nacionalinio pažangos plano programos yra griežtai sektorinės. Strateginio valdymo metodika neleidžia tarpsektorinių darbotvarkių, nenumatytų atitinkamą valstybės veiklos sritį reglamentuojančiuose įstatymuose ir neturinčias atitikmenų Europos Sąjungos direktyviniuose dokumentuose. Ministerijoms pavaldžios agentūros veikia savo sektoriuose, dvigubo ar trigubo pavaldumo institucijas jau pasistengta „išgryninti“ – priskirti sektoriui. Simptomiška, kad neveikia netgi juridiškai įteisintos tarpsektorinės politikų derinimo platformos, tokios kaip Mokslo, technologijų ir inovacijų taryba, Nacionalinė žmoniškųjų išteklių stebėsenos komisija. Parlamentinis ateities vizionavimo institutas – Seimo Ateities komitetas, turintis ne specializuotą, o horizontalų pobūdį, šiame kontekste atrodo gana išskirtinai.

Trečiasis ateities valdymo iššūkių kompleksas apima duomenis, analitinius gebėjimus ir mokslo žinių panaudojimą.

Pandemijos kontekste yra pasiektas proveržis nacionalinėje duomenų politikoje – Lietuvos statistikos departamentas aprūpintas pažangiausia informacine platforma ir teisiniais įgaliojimais virsti valstybės duomenų agentūra. Tačiau nuslūgus COVID-19 bangai ir susitvarkius su Ukrainos karo pabėgėlių statistika kitų, naujos kokybės duomenų taikymų valstybės politikoje nematome. Naujoji duomenų agentūra džiaugiasi kompetentinga duomenų analitikų komanda, tačiau ministerijos ir kitos žinybos nepasipildė pajėgumais, kurie padėtų pasinaudoti didžiųjų duomenų ir dirbtinio intelekto teikiamomis galimybėmis⁶.

Lietuvos mokslo indėlis į mūsų visuomenės ir valstybės iššūkių sprendimą taip pat gana

⁵ Ar Ar Lietuvos Respublikos rytinės ir pietinės sienos šiandien tikrai driekiasi ties Baltijos pakrantėmis ir Suvalkais? Ar neturėtume intensyviau reflektuoti savo priklausomybės Europos Sąjungai, sąveikos su kaimyniniais ir nekaimyniniais regionais, į kuriuos ir iš kurių tikėtina migracija, ekonominės įtakos?

⁶ Lietuvos Respublikos ateities projektavimo iššūkiai. Kitų šalių ateities kūrimo ekosistemų analizė ir pradiniai siūlymai Lietuvai, Vilnius: STRATA, 2021, 49–53. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Aktuali_informacija/Lietuva%202050/Lietuvos-ateities-projektavimo-ikiai.pdf. Taip pat publikuota leidinyje Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komiteto pranešimas svarbiausiais valstybės ir visuomenės gyvenimo klausimais / Report of the Committee for the Future of the Seimas of the Republic of Lithuania on challenges to foresight in Lithuania, 2021 m. birželis, ATK Nr. 1 (II sesija), Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021.

problemiškas. Vykdėme, tačiau jau nebevykdome nacionalinių mokslo programų, skirtų ateities technologijoms bei ateities energetikai. Anksčiau laiko baigėme gerovės visuomenės tyrimus. Lietuvos mokslo tarybos konkursinio mokslo finansavimo vertinimuose konstatuojama, kad projektų rezultatų panaudojamumas yra žemas.⁷

Tarsi žinome, kad valstybė laikosi ant trijų pagrindų – politikos, verslo ir akademijos (mokslo). Tačiau matome, kad vis dar nesklandžiai veikia mokslo ir verslo sąveikos modelis, integruojantis naujų idėjų finansavimą, tyrimų platformų kūrimą, talentų pritraukimą, įsitraukimą į tarptautines mokslo ir inovacijų programas, valstybinius prioritetus, naujų studijų ir doktorantūros programų kūrimą. Technologijų ir inovacijų įstatymas, 2018 m. priimtas nepaisant aštrios akademinės bendruomenės kritikos, dirbtinai atskyrė mokslinius tyrimus nuo eksperimentinės plėtos ir inovacijų. Visa tai verčia potencialius iš mokslo kylančius inovacijų lyderius nepaliaujamai grumtis su biurokratiniais kliuviniais.

Tam tikros mokslo sritys, o po to ir technologijos vystosi, jei šalyje kuriasi atitinkamos lyderių mokyklos. Neskatinant tokių mokyklų pažangos ir įvairovės, jos specializuojasi arba nunyksta. Taip Lietuvoje jau įvyko arba dar vyksta su fizika, biotechnologijomis, matematika. Naujai gimstančiose mokslo srityse šiandien nesame pajėgūs sukurti mokyklų, o kartais – net užsitikrinti bent ekspertinio kompetencijos lygio.

Sunkiai priimame iš tarptautinės erdvės plūstančias studijas ir rekomendacijas, liečiančias tarpsektorines technologijų taikymo sinergijas, naujus ateities technologijų laukus ir inovacijų modelius. Apsiribojame tradicine „šventąja trejybe“ – biotechnologijos, lazeriai, informacinės technologijos. Beveik nestudijuojami ateičiai kritiškai svarbūs duomenų išteklių ir suverenumo laukai, dirbtinis intelektas, kvantinė kompiuterija, trečios kartos internetas. Neturime technologijų raidos stebėsenos ir prognozavimo sistemos, tūpčiodami senstelėjusios „sumanios specializacijos“ koncepcijos paraštėse. Todėl į proveržio sritis dažniausiai reaguojame pavėluotai, kai kitų valstybių akademinės, valdžios ar verslo struktūros jau būna nusistačiusios prioritetus ir numačiusios jų sprendinius. Taip prarandama mokslinė ir technologinė lyderystė, laikas, o kartais ir lėšos, kurių vėliau reikia vejantis pažangą ir kompensuojant praeities praradimus. Ar ne taip nutiko su puslaidininkių moksline mokykla, kurią iš naujo surinkinėjame taivaniečių lustų gamybos perspektyvoje, susidurdami su parengtų specialistų stygiumi ir mokslo kvalifikacijos fragmentiškumu?

Trūksta stebėsenos ir nacionalinės refleksijos, kas vyksta globalioje ateities prognozavimo, įžvalgų erdvėje. Poreikio suvokimo ir suinteresuotų intelektualų kaip ir pakaktų, tačiau neturime profesionalių specialistų ir įgalinančių institucijų, tokių kaip pažangiųjų tyrimų institutai ar koordinuoti ekspertiniai tinklai, skirti šiuolaikinėms įžvalgoms formuoti ir nuolat atnaujinti. Dėl to net ir kokybiškoms naujoms strategijoms gresia atotrūkis nuo kintančio konteksto.

Vienas didžiausių šios srities iššūkių – profesionalios kompetencijos. Nesenoje praeityje tik vienas Kazimiero Simonavičiaus universitetas ėmėsi ambicingo užmojo – akreditavo tarptautinę ateities įžvalgų ir strateginio valdymo magistrantūros programą, kuri, deja, taip ir nesurinko reikiamo skaičiaus studentų. Galbūt reikėtų kito sprendimo – orientotis į tuos 250–300 valstybės institucijų darbuotojų, dirbančių strateginio planavimo padaliniuose, ir juos supažindinti su moderniomis įžvalgų metodologijomis ir technologijomis.

Šiuos ateities valdymo poreikius savo neformaliomis diskusijomis, analitinėmis studijomis, posėdžiais, sprendimais ir pasiūlymais siekia reflektuoti Komitetas.

⁷ Plg. *Lietuvos nacionalinių mokslo programų (2010–2015 m.) paskesnis poveikio vertinimas*, 2021, prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/doclib/6ie1a01vn0inzfmqrpswypjbu946mtsg> (vėlesnių Lietuvos nacionalinių mokslo programų vertinimo ataskaitos nėra paskelbtos).

SEIMO ATEITIES KOMITETO VAIDMUO

Komitetas buvo sukurtas 2020 m. gruodžio 8 d. Seimo statuto pakeitimu Nr. XIV-54 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 10, 25, 43, 44, 46, 52, 71, 73, 90, 91 straipsnių pakeitimo, statuto papildymo 44², 57¹, 58¹, 73¹ straipsniais ir 80² straipsnio pripažinimo netekusiu galios“. Šiuo sprendimu Seimas stojo į dar šešių pasaulio parlamentų, įsteigusių Ateities komitetus, gretą. Parlamentų, kurių komitetų veikloje yra išskirta ateities vertinimo funkcija, šiuo metu pasaulyje yra apie dvidešimt.⁸

Seimo statuto 58¹ straipsnyje numatytos tokios Komiteto veiklos kryptys:

- 1) rengti ir svarstyti visuomenės ir valstybės ateities raidos modeliavimą, inovacijų ir technologinės pažangos plėtrą, emigracijos ir reemigracijos procesus bei jų įtaką visuomenės raidai, valstybės modernizavimą ir strategines reformas reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, teikti ir svarstyti pasiūlymus šiais klausimais;
- 2) svarstyti ir teikti Seimui pranešimus, išvadas ir pasiūlymus dėl klausimų, susijusių su valstybės strateginėmis vystymosi kryptimis ir ateities raidos projekcijomis bei veiksniais, turinčiais įtakos valstybės ateities raidai ir plėtros modeliams, taip pat dėl ekonomikos, inovacijų ir technologinės pažangos plėtros skatinimo, ilgalaikės strateginės valstybės raidos vizijos kūrimo ir įgyvendinimo, ateities raidos modeliavimo ir reformų politikos formavimo;
- 3) teikti pasiūlymus dėl studijų, susijusių su valstybės ateities raidos projekcijomis ir strateginiu modeliavimu, užsakymo;
- 4) koordinuoti valstybės institucijų ir įstaigų, kitų organizacijų darbą rengiant įstatymų ir kitų teisės aktų projektus komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais;

⁸ Pasaulio parlamentų Ateities komitetų pirmojo susitikimo Helsinkyje 2022 m. spalio 12-13 d. informacija. Šioje statistikoje neatsispiri pagalbinės parlamentinės institucijos, atliekančios ateities analizės funkcijas.

- 5) teikti išvadas dėl Seime svarstomų įstatymų ir kitų teisės aktų projektų ir ilgalaikę valstybės raidos strategiją apibrėžiančių teisės aktų atitikties bei jų įtakos valstybės ir visuomenės ateities raidai;
- 6) analizuoti užsienio valstybių, tarptautinės teisės aktus ir praktiką, susijusią su inovacijų ir technologinės pažangos plėtros modeliavimu, strateginių valstybės raidos modelių ir ateities scenarijų kūrimu bei įgyvendinimu, inovacijų ir technologinės pažangos įtaka visuomenės ir valstybės raidai, teikti pasiūlymus ir išvadas Seimui;
- 7) nagrinėti, kaip naudojamos su komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais susijusioms veikloms skirtos lėšos kiekvienoje biudžeto asignavimų valdytojo programoje, ir įvertinti jų panaudojimo tikslingumą ir efektyvumą;
- 8) atlikti parlamentinę kontrolę komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais, išklau-syti ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų informaciją bei pranešimus, kaip vykdomi įstatymai ir kiti Seimo priimti teisės aktai, susiję su komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais.

Per pirmuosius dvejus savo veikimo metus Komitetas surengė 76 posėdžius, per 50 diskusijų, keletą konferencijų, išleido du spausdintinius savo pranešimus, priėmė dešimtis sprendimų⁹.

Komiteto posėdžiuose ir forumuose dalyvaujantys Seimo nariai, valstybės tarnautojai, suinteresuotų visuomenės grupių atstovai, ekspertai palankiai vertino faktą, kad Komitetas kelia sudėtingus, tarpsektorinius visuomenės ilgalaikės raidos klausimus, kurie kitų Seimo komitetų posėdžiuose dažnai lieka nuošalyje. Kita vertus, posėdžių ir forumų dalyviams ne visada aiškios Komiteto funkcijos, išsakoma abejonų dėl „diskusinio“ ar „filosofinio“ veiklos pobūdžio.

⁹ Svarbiausi 2022 metų Komiteto sprendimai pateikiami šio pranešimo prieduose.

Toliau pateikiamas paties Komiteto vertinimas, ką per dvejus metus pavyko pasiekti, kas jo veikloje pasiteisino ir kas turėtų būti tobulinama.

Savo pasiekimais ir pasiteisinusiais veiklos bruožais Komitetas laiko šiuos dalykus:

- 1) Išnagrinėjęs tarptautinę praktiką ir konsultuodamasis su Lietuvos ekspertais, Komitetas išgrynino ir praktiškai patikrino savo veiklos sritį. Ją galima apibrėžti kaip *ilgalaikių valstybės raidos tendencijų stebėseną ir modeliavimą; valstybės strateginio valdymo sistemos veikimo parlamentinę priežiūrą; ateities prognozavimo ir įžvalgų ekosistemos formavimo valstybėje skatinimą; ilgalaikių tarptautinių ir nacionalinių strategijų įgyvendinimo parlamentinę priežiūrą; valstybės strateginių reformų modeliavimo ir įgyvendinimo parlamentinę priežiūrą*. Šis išgryninimas leidžia Komiteto veiklos sritį atskirti nuo kitų Seimo komitetų veiklos sričių, nors suprantama, kad šios sritys dažniausiai yra susijusios ir bendradarbiavimas tarp komitetų yra būtinas.
- 2) Komitetas identifikavo svarbiausias savo veiklos srities temas. Tai *žinios ir žinojimas; ateities technologijos; žalioji pertvarka; ekonomikos ir darbo transformacija; socialinė, demografinė ir kultūrinė raida; viešasis valdymas; geostrategija; Lietuvos, Europos Sąjungos ir globalių strategijų dermė*. Plačiau šios temos apžvelgiamos tolesniame skyrelyje.
- 3) Komitetas išplėtojo savo *veiklos modelį*, pagrįstą neformalių forumų, kuriuose apibendrinama ekspertinė informacija ir suinteresuotų šalių nuomonės, ir formalių posėdžių, kuriuose priimami sprendimai, derme. Šį modelį organiškai papildė užsakomosios analitinės informacijos telkimas, kuris po to skelbiamas Seimo informacinėje sistemoje arba (ir) publikuojamas viešai.
- 4) Komitetas identifikavo trūkstamą šalies strateginio valdymo sistemos dalį – *nacionalinę ateities ekosistemą* ir vadovaudamasis tarptautine praktika išryškino jos pagrindinius bruožus (apie ateities ekosistemą žr. atskirame skyrelyje toliau).
- 5) Komitetas sukūrė savo *ekspertinių ryšių tinklą*, apimantį formalius ir neformalius ryšius. Formalūs ryšiai Komitetą sieja su Seimo Informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyriumi, su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriumi ir su Vyriausybės strateginės analizės centru (STRATA). Šiuose padaliniuose ir institucijose įdarbinti analitikai, besigilinantys į Komiteto veiklos temas, padedantys organizuoti Komiteto forumus ir rengti publikacijas. Neformalūs ryšiai Komitetą sieja su kartinėmis šalies valdymo žinių institucijomis, tokiomis kaip LR Vyriausybės kanceliarija, Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Bankas, Lietuvos mokslo taryba, ministerijos, mokslo ir studijų institucijos.
- 6) Komitetas identifikavo pagrindinius savo *tarptautinius partnerius* ir su jais užmezgė daugybiškus ryšius. Svarbiausias Komiteto referentinis tinklas yra kitų pasaulio parlamentų Ateities komitetai ir jų analogai. Taip pat užmegzti ryšiai su tarptautinėmis parlamentinėmis bei tarpvyriausybėmis analitinėmis organizacijomis, tokiomis kaip Europos parlamentinis technologijų vertinimo tinklas (EPTA), Europos strategijos ir politikos vertinimo sistema (ESPAS), Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras, EBPO tarpvyriausybinių įžvalgų tinklas ir kt.
- 7) Komitetas diskutavo platų spektrą konkrečių savo veiklos srities teisėkūros ir parlamentinės kontrolės klausimų ir posėdžiuose priėmė pluoštą *sprendimų*, paskatiniųs į ateitį orientuotus valstybės valdymo pokyčius. Svarbiausi Komiteto sprendimai pateikiami šio pranešimo prieduose.

Komitetas mato tokias *ne iki galo išnaudotas savo veiklos galimybes*:

1) Atsižvelgiant į Seimo statuto 58¹ straipsnyje apibrėžtą paskirtį ir įgaliojimus, Komiteto veiklos planas galėtų būti formuojamas glaudžiau bendradarbiaujant su kitais Seimo komitetais ir Seimo valdyba. Kiti Komitetai galėtų nuosekliau siūlyti Komitetui strateginius klausimus, atitinkančius aukščiau apibrėžtus strategiškumo kriterijus, ir šiuos klausimus svarstyti kartu su Komitetu arba dėl jų gauti Komiteto nuomonę¹⁰. Seimo valdyba galėtų padėti apsispręsti dėl Komitetui siūlomų svarstyti klausimų prioritetiškumo.

2) Seimo statuto 44² straipsnyje nustatyta, kad

*Ateities komitetas sudaromas pagal proporcinio Seimo frakcijų atstovavimo principą. **Frakcijos**, siekdamos užtikrinti kiekvieno komiteto atstovavimą, **savo atstovus į Ateities komitetą deleguoja paprastai iš komitetų pirmininkų ar jų pavaduotojų, frakcijų seniūnų ar jų pavaduotojų** [paryškinta cituojant]. Konkretus Ateities komiteto narių skaičius ir sudėtis tvirtinami Seimo nutarimu.*

Paryškinta nuostata dabartinėje Komiteto sudėtyje nėra visiškai įgyvendinta: ją atitinka 6 iš 19 Komiteto narių. Jei būtų įgyvendinta, ši nuostata padėtų užtikrinti geresnę komunikaciją su kitais Seimo komitetais ir Komitetą paversti efektyviu strateginiu Seimo institutu.

3) Nagrinėti inovatyviems ir kompleksiškiems klausimams ne visada pakanka *pro bono* teikiamos išorinės ekspertinės paramos. Būtų tikslinga Seimo biudžete numatyti išorės ekspertų samdymo galimybę. Apmokamos ekspertinės išvados galėtų tapti svarbia paspartinti teik Komitetui, tiek visiems Seimo nariams, plenariniuose posėdžiuose priimančioms sprendimus dėl inovatyvių ir sudėtingų strateginių klausimų.

4) Būtų tikslinga nuosekliau organizuoti Komiteto sutelktos ekspertinės informacijos viešinimą ir pakartotinę panaudą. Komitetas numato plėtoti užsakomųjų politikos pranešimų, svarbiausiems viešosios politikos klausimams skirtų žaliųjų ir baltųjų knygų rengimą ir publikavimą.

Siūlymai dėl šių veiklos tobulinimo galimybių apibendrinami baigiamajame pranešimo skyrelyje.

KERTINĖS ATEITIES TEMOS

Veikdamas pagal savo įgaliojimus, Komitetas išskyrė *svarbiausius ilgalaikius strateginius klausimus (kertines temas)*, turinčius išskirtinės reikšmės Lietuvos Respublikos ateičiai ir, Komiteto požiūriu, reikalaujančius išskirtinio Seimo dėmesio ir sutelktinių parlamentinės priežiūros pastangų.

I. **Žinios ir žinojimas.** Žinios, žinojimas, mokėjimas, gebėjimas – visa, kas telpa į lietuviško žodžio „mokslas“ reikšmių lauką – šiandieniniame ir ateities pasaulyje turi išskirtinę reikšmę. Ne veltui teigiama, kad žinios ir duomenys yra ateities nafta. Iš esmės visa šiandienos ekonomika remiasi žinojimo gamyba, žinojimo aplinkų kūrimu ir duomenų analitika, įskaitant didžiųjų duomenų apdorojimą, dirbtinio intelekto taikymą, semantines technologijas ir kt. Būtent tai sudaro esmę to proceso, kurį vadiname „skaitmenizacija“. Jo būklė vis labiau lemia šiuolaikinių visuomenių gyvybingumą ir konkurencingumą globaliame pasaulyje. Skaitmeninių žinojimo aplinkų kūrimas – tai visuomenės naujos egzistencinės terpės formavimas. Žinojimas ir juo pagrįstos technologijos – tai „antroji gamta“, kurioje tarpsta šiuolaikinės civilizacijos.

¹⁰ Tokia praktika taikoma Suomijos Respublikos Parlamento komitetų veikloje.

Be žinojimo ir nuolatinio mokymosi neįmanoma nei kūrybingai perimti technologinių naujovių, nei lanksčiai prisitaikyti prie gamtinės, socialinės ir politinės aplinkos kaitos, nei konkuruoti pasaulio inovacijų visuomenės ir inovacijų ekonomikos kontekstuose. Esminga, kad šis žinojimas ir žinios apima ne tik racionalias, struktūrizuotas mokslo žinias, bet ir vertybines nuostatas, kultūrinius vaizdinius, pasakojimus ir simbolius, fizinį ir emocinį intelektą.

Todėl *švietimas ir ugdymas* – pirmasis ir universalus Komiteto veiklos prioritetas ir šalies ateities politikos pagrindas, kurio tvirtumas nulems šalies ateities raidos sėkmę, pradedant socialiniais bei ekonominiais pokyčiais ir baigiant demografinę dinamiką. Kaip turi atrodyti šiuolaikinė švietimo sistema, kuri atitiktų šiuolaikinio pasaulio raidos tendencijas? Kaip apčiuopti ir įgyventi ateities pedagogikos idėjas ir paradigmas? Kaip jas technologiškai ir vadybiškai įgalinti?

Komitetas laikosi nuostatos, kad reikalinga giluminė švietimo sistemos pertvarka, nesiribojanti tik pedagoginio personalo papildymo ar švietimo tinklo lygmenimis, be orientuota į ateities visuomenės, darbo rinkos ir technologijų pokyčius. Neatsitiktinai savo 2022 metų diskusijose ir posėdžiuose Komitetas signalizavo valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengėjams apie būtinybę strategijoje išskirti švietimo kaitos strateginę ambiciją ir parengti jai įgyvendinti reikalingą kėlinį.

Reikia pabrėžti, kad šiandieniniame pasaulyje net didžiausios ekonominės ir technologinės galybės nesiverčia tik nuosavais intelektualiais ištekliais. *Talentų mainai ir protų pritraukimas* yra viena gyviausių globalių ekonominės ir demografinės politikos temų. Deja, Lietuva talentų mainuose tebedalyvauja kaip donorė. Todėl švietimo politika negali būti apribota vien tik savų talentų ugdymu, ji turi integruotis į bendresnę įgūdžių politiką, kurios neatskiriama dalis – patrauklių sąlygų intelekto imigracijai bei mainams sukūrimas.

II. **Ateities technologijos.** Antrasis teminis branduolys, priklausantis svarbiausių ateities politikos teminių branduolių ratui (jie dėstomi ne hierarchiniu nuoseklumu) yra plačiai suprantama *technologijų politika*. Ji toli gražu nesiriboja tik jau minėta „šventąja trejbe“ – biotechnologijomis, šviesos ir informacinėmis technologijomis. Šiandien jis apima ir *duomenų* išteklių ir suverenumo lauką – tai kritinė sritis, kuri šiuo metu šalies diktuoja raidos tempą ir pažangos rodiklius¹¹. *Dirbtinis intelektas, kvantinė kompiuterija, trečios kartos internetas* – tai tik keli pavyzdžiai. Šalis neturi technologijų raidos stebėsenos ir prognozavimo sistemos, mūsų Sumanios specializacijos strategija mėgina valiniu būdu nustatyti technologijų prioritetus 7-10 metų į priekį – tai kaip galime tikėtis, kad neatsiliksime pasaulyje, kur dveji-treji metai dažnai reiškia neatpažįstamus pokyčius? Todėl Komitetas įsitraukė į Europos parlamentinį technologijų vertinimo tinklą (EPTA), susisiekė su kitais tarptautiniais žinių tinklais ir organizacijomis ir yra įsitikinęs, kad šalyje būtina suformuoti veiksmingą nacionalinę technologijų stebėsenos, prognozavimo ir įžvalgų sistemą.

III. **Žalioji pertvarka.** Žalioji pertvarka pastaraisiais metais prioretizuota ir Europos, ir pasaulio lygiu. Ji nepaprastai kompleksinė, apimanti tiek *ekonomikos* modelį (žiedinė ekonomika), *energetiką, transportą*, tiek *gamtinės aplinkos* išsaugojimą, tiek *visuomenės* modelį, kuris remiasi tvaraus vystymosi *vertybėmis ir kultūrinėmis nuostatomis*. Mūsų šalyje „žalioji kursas“ tebėra suskaidytas į ministerinius ir žinybinius „siloso bokštus“, jo

¹¹ Šia tema Komiteto siūlymu 2021 m. gruodžio 7 d. Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Lietuvos skaitmeninės ateities transformacijos ir skaitmeninio suverenumo“, prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5dd-d22f0572611ec86bdc0a6d573b32>.

dinamiką lemia atskirų ministrų ir jų komandų iniciatyvumas, o tarpusavio darną – tik Europos Sąjungos politikos taisyklės ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų stebėsenos rodikliai. Ar galime tikėtis, kad taip valdoma mūsų šalies raida bus darni, tvari ir optimaliai rezultatyvi? Vargu. Todėl Ateities komitetas kelia šiuos sudėtingus „žaliųjų“ politikų derinimo, integravimo ir nukreipimo į vieningą šalies ateities perspektyvą klausimus.

IV. Socialinė, demografinė ir kultūrinė raida. Šis platus temų laukas apima visą Lietuvos visuomenės raidą: nuo sveikatos, demografinės politikos (migracija, talentų grįžimas ir pritraukimas, gimstamumas), ilgėjančio darbingo amžiaus, socialinės rūpybos iki pilietinės visuomenės raidos, dalyvaujamosios demokratijos ir atsparios, kiekvienam asmeniui tapatybės pagrindus ir gyvenimo prasmės orientyrus teikiančios kultūros.

Komitetas įžvelgia, kad Lietuvos visuomenės raidai talkinančioms politikoms trūksta integralios vizijos ir holistinės sąveikos. Antai sveikatos politikoje stiprios ir tvarios politinės valios reikalingas sveikos gyvensenos, sveikatos priežiūros ir gydomosios medicinos dėmenų balansas, universalus, globalus iššūkis yra santykis tarp jaunimo bei reprodukcinės politikos ir ilgėjančio vėlyvojo amžiaus žmonių gyvenimo kokybės užtikrinimo.

Komitetas konstatuoja kartinį kultūros kaip visuomenę siejančios vertybių, nuostatų, ženklų ir simbolių sistemos vaidmenį šalies ateities raidai. Tik vertybinės pozicijos suteikia visuomenei tikslą, pasitikėjimą, gyvenimo prasmę, savo valstybės jausmą, užtikrinumą savo ir savo vaikų ateitimi. Tačiau tokia kultūros samprata taip pat reikalauja transsektorinio, integralaus požiūrio ir sąveikos tarp kultūros sektoriaus siaurąja prasme, švietimo, viešojo valdymo, gyvenamosios aplinkos formavimo ir kitų sričių. Tokio tarpšritinio susikalbėjimo mūsų visuomenėje ir valstybėje trūksta. Komiteto diskusijos orientuoja į kultūros kaip visų valstybės ir visuomenės sričių sudedamosios dalies traktuotę, kaip į visuomenės atsparumo bei gyvybingumo pagrindą ir jos konkurencinį išteklių. Neignigiant estetinių ir paveldosaugos aspektų, toks požiūris turėtų suteikti postūmį kultūriniais veiksniais tapti svaresniu socioekonominių ir demografinių procesų veiksnium.

Vis dar beveik nelytėta Lietuvos socialinės politikos sritis yra pozityvūs *migracijos* sprendiniai. Turime pripažinti, kad ir po 30 metų mūsų migracijos politikos efektyvumas yra žemas, kad darbingo amžiaus ir talentingų žmonių nuostoliai mažėja ne tiek dėl šios srities valstybės politikos pastangų, kiek nepaisant jų. Vis dar gebame išlaikyti imigracijos barjerus atvykstantiems talentingiems žmonėms, vis dar nesukuriame vieningos informacinės erdvės ir tvarios paramos iš emigracijos norintiems grįžti tautiečiams, vis dar nepajėgiame padaryti patrauklaus mūsų aukštojo mokslo, vis dar skersomis žiūrimė į kitomis kalbomis kalbančius arba, neduok Dieve, kitokio odos atspalvio žmones, kurie Lietuvoje, o ypač ne Vilniuje, norėtų kurti verslus arba auginti vaikus.

- V. **Viešasis valdymas.** Šalies ateičiai svarbios ne tik ir ne tiek einamosios dabarties problemos, kurių sprendimą prižiūri kiti Seimo komitetai ir kurių lauke dirba Vyriausybė bei ministerijos. Komitetui rūpi, kokia yra ilgalaikė valstybės *viešojo valdymo vizija* – kaip šiandieninė valstybės valdymo sistema pasieks numatomojo valdymo modelio brandą, kaip hierarchinė, planavimu ir kontrole pagrįsta valdymo sistema transformuosis į lanksčią, pagrįstą tikslais, pasitikėjimu ir delegavimu, kaip evoliucionuos savivalda, kaip viešąjį valdymą pakeis ateinančių kartų dirbtinio intelekto ir didžiųjų duomenų atveriamos galimybės, kaip nacionalinio ir supranacionalinio lygmens valdymas sąveikaus su viršnacionalinėmis, potencialiai globaliomis, valdymo struktūromis. Kaip šiandienis viešasis valdymas pasirengęs 4.0 ir 5.0 pramonės revoliucijos iššūkiams, dirbtinio intelekto, galimų universalių bazinių pajamų modelio taikymui ir viešųjų paslaugų transformacijai į gerovės technologijas, naujo lygio kultūrinės ir technologinės kūrybos terpių formavimui?

O visų pirma – kaip išlipti iš sektorinių „siloso bokštų“, kaip daugiašakes, horizontalias problemas pradėti spręsti integraliai, derinti ne „per viršų“, ne per Europos Komisiją, bet tiesiogiai, kliaujantis bendradarbiavimo ir pasitikėjimo ryšiais ir vadovaujantis bendromis vertybėmis. Turėtų atsirasti lanksčios ir personalizuotos kompleksinių iššūkių valdymo struktūros („Misterio ar Misis Skaitmeninimo“, Žaliosios pertvarkos, ministro be portfelio pavyzdžiu). Tai neišvengiamas iššūkis, paliečiantis mūsų viešojo valdymo sandarą, ministerijų struktūrą ir Vyriausybės narių įgaliojimus, galimas daiktas – ir konstitucinę valstybės sąrangą. Tačiau neevoliucionuojantys valstybiniai organizmai kaitos ir neapibrėžtumo sąlygomis pasmerkti sunykti ir žlugti. Kuo greičiau įsisąmoninsime šį paprastą faktą, tuo bus geriau.

Yra ir daug paprastesnių dalykų, kuriuos galėtų greitai pajusti mūsų verslai ir paprasti piliečiai ir kurie sustiprintų visuomenės pasitikėjimą viešuoju valdymu. Tai administracinės naštos gyventojams ir verslui mažinimas, „teisėkūros malūnų“ stabdymas, viešųjų paslaugų kokybės gerinimas ir jų skaitmeninimas.

Šiomis temomis Komitetas diskutavo ne viename posėdyje ir forume, šiame kontekste matoma ir vieną šios Vyriausybės kadencijos reformų – valstybės tarnybos pertvarka.

- VI. **Geostrategija.** Mūsų valstybės raidą įrėmina pasaulinių galių balanso pokyčiai, būsima pokarinė Europos ir Azijos architektūra, galimi Lietuvos kaip geostrateginio žaidėjo vaidmenys. Šie klausimai priklauso valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ struktūriniam karkasui, juos numatoma kelti ir Komiteto iniciatyva 2023 m. gegužės 12-13 d. Vilniuje įvyksiančiame globaliame parlamentiniame kongrese „Pasaulio ateitis“.

- VII. **Dalyvavimas Europos ir pasaulio raidoje.** Aukščiau išvardintos kartinės Lietuvos ateities temos yra susijusios ir su Europos, ir su globalia politikos darbotvarke. Komitetas pastebi, kad jas svarstant Europos Sąjungos lygiu ir globaliose tarptautinėse organizacijose ne visada išnaudojamos galimybės išdėstyti Lietuvos interesus ir atvirksčiai, europiniuose ir globaliuose forumuose sutelkta ekspertizė ne visada efektyviai panau-

dojama tų temų sprendiniams Lietuvoje. Todėl Komitetas stiprina savo tarptautinius ryšius ir siekia suformuoti konstruktyvius pasiūlymus, kaip patobulinti mūsų suverenių politikų sąveiką su tarp- ir transnacionalinėmis politikomis.

ATEITIES EKOSISTEMA

Siekiant kad Lietuvos viešasis valdymas tinkamai reaguotų į čia apžvelgtus ateities valdysenos iššūkius, jame turi būti įdiegti ir suaktyvinti sisteminiai *numatomojo valdymo elementai*.

2020 m. priimtas Strateginio valdymo įstatymas (toliau – Įstatymas) sutvarkė valstybės strateginio planavimo dokumentų sistemą ir joje įtvirtino 30 metų perspektyvos strateginius orientyrus – valstybės pažangos strategiją, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą ir valstybės saugumo strategiją. 2021 m. patikslintame Įstatyme numatytas ir bendrasis ateities vertinimo principas. Tačiau Įstatyme nėra numatytas šio principo taikymas už ilgalaikių strateginių dokumentų rengimo ribų. Kaip jau minėta šio pranešimo pradžioje, toks epizodinis ateities reflektavimas šiandieniniame permainingame pasaulyje yra akivaizdžiai nepakankamas. Numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija turi tapti integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi.

Tokiai permainai įgyvendinti reikalingi kompleksiniai pokyčiai ne tik teisiniame reguliavime, bet ir viešojo valdymo institucijose, jų procesuose, o svarbiausia – tuos procesus įgyvendinančių žmonių kompetencijose. Reikalinga ir sklandi sąveika su viešajam valdymui reikalingas žinias bei gebėjimus tiekiančiomis grandimis, visų pirma – švietimo ir mokslo sistemomis.

Tokią visuminę, integralią numatomosios valdysenos sritį galima apibūdinti kaip *ateities ekosistemą*¹².

Esamos prielaidos. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) išskiria tokias penkias numatomosios valdysenos sritis:

- Paklausa (angl. *demand*)
- Pajėgumai (angl. *capacity*)
- Institucijos (angl. *institutions*)
- Integruotumas (angl. *embeddedness*)
- Grįžtamasis ryšys (angl. *feedback*)¹³

Lietuvoje dar tik formuojasi numatomojo valdymo *paklausa*. Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimas yra pirmasis atvejis, kai valstybės lygiu formuluojami galimos ateities scenarijai, labiausiai pageidautinos valstybės raidos vizija ir rengiami kelrodžiai, kaip iki jos prieiti. Tačiau šis veiksmas vykdomas tik pačiu aukščiausiu, visos valstybės raidos įžvalgų lygiu. Rengiant šakinius plėtros planus numatomojo valdymo principai iki šiol beveik netaikomi, ribojantis tradiciniu strateginiu planavimu, neapimančiu ateities neapibrėžtumų vertinimo.

Pastebėtina, kad numatomojo valdymo paklausą mūsų šalyje stiprina tarptautinis kontekstas. 2020 metais Europos Komisija įtraukė numatomąjį valdymą į ES geresnio reguliavimo darbotvarkę, jo pagrindą sudarančia strateginių įžvalgų metodologija papildė geresnio reguliavimo įrankių sistemą ir nutarė, kad ši metodologija turi būti naudojama visose ES politikos

¹² Žr. Lietuvos Respublikos ateities projektavimo iššūkiai. Kitų šalių ateities kūrimo ekosistemų analizė ir pradiniai siūlymai Lietuvai, p. 29–52.

¹³ *Strategic Foresight for Better Policies – Building Effective Governance in the Face of Uncertain Futures*, OECD, 2019. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/strategic-foresight/ourwork/Strategic%20Foresight%20for%20Better%20Policies.pdf>.

sirtyse. Įgyvendinant šį pokytį buvo pradėtos rengti metinės ES strateginių įžvalgų ataskaitos¹⁴ ir sutelktas ES strateginių įžvalgų tinklas, susidedantis iš „ateities ministrų“ ES valstybėse narėse ir jiems talkinančių nacionalinių koordinatorių (angl. *sherpas*). Lietuvos „ateities ministro“ vaidmuo šiuo metu yra priskirtas Užsienio reikalų ministerijai.

Numatomojo valdymo ir, konkrečiau, ateities įžvalgų rengimo *pajėgumai* mūsų šalyje dar yra ankstyvoje formavimosi stadijoje. 2020 metais STRATA kartu su EBPO ekspertais atliko Lietuvos ministerijų apklausą, siekdamą išsiaiškinti, kiek jose žinoma ir taikoma ateities įžvalgų metodologija. Apžvalga parodė, kad šios srities kompetencijų yra mažai, tik Energetikos ministerija nuosekliau taiko įžvalgas savo sektoriaus ateities modeliavimo procesuose¹⁵.

Institucijų lygiu numatomojo valdymo ir įžvalgų kompetencijas sistemingai vysto tik STRATA. Šis centras metodologiškai ir organizaciškai užtikrina valstybės pažangos strategijos rengimą, priklauso EBPO vyriausybinių įžvalgų bendruomenei, palaiko nuolatinį darbinius ryšius su Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro įžvalgų padaliniu ir įvairių šalių nacionaliniais strateginių įžvalgų centrais.

Numatomojo valdymo principų *integravimą* į viešojo valdymo procesus atspindi Strateginio valdymo įstatymas ir iš jo išplaukianti Strateginio valdymo metodika. Kaip jau minėta, ateities vertinimo principas šiame reguliavimo branduolyje taikomas ribotai, tik aukščiausio lygio vizijiniams valstybės dokumentams, tačiau nėra „nukaskaduojamas“ nei į vidutinės trukmės strateginių planų, nei į tarpinstitucinių darbotvarkių, kurioms numatytas tik ribotas ES darbotvarkių nacionalinių projekcijų vaidmuo, lygmenis.

Natūralu, kad tokiomis sąlygomis nefunkcionuoja ir numatomosios valdysenos *grįžtamojo ryšio* grandis. Grįžtamasis ryšys, arba nuolatinis suinteresuotų šalių apsikėitimas informacija bei vertinimais apie ateičiai aktualius reiškinius, nuolatinis jau parengtų įžvalgų tikslinimas, vaidina kartinį vaidmenį. Neturėdama šio nuolatinio ateities vertinimo pajėgumo, Lietuvos viešojo valdymo sistema nereaguoja ir į ES lygiu parengtas strategines įžvalgas, skirtas visos ES politikai koreguoti.

Plėtros gairės. Komitetas 2022 m. rugsėjo 16 d. posėdyje apsvairstė Lietuvos ateities ekosistemos būklę ir pasiūlė kai kurias šios ekosistemos kūrimo priemones bei gaires¹⁶. Šiek tiek išskleistos ir papildytos, šios gairės apima tokius siūlymus:

- Ateities valdysena turi būti grindžiama *visuotinumą ir vientisumą principais*. Ateities numatymo ir modeliavimo kompetencijos turi būti suformuotos visose viešojo valdymo šakose ir grandyse ir vadovautis bendradarbiavimo, dalijimosi ištekliais bei pastangų sutelkimo nuostatomis.
- Ateities valdysenai būtini *koordinavimo centrai* įstatymų leidžiamojoje ir vykdomojoje valdžioje. Seime toks centras jau sukurtas įsteigiant Ateities komitetą, jo veiklą reikia toliau tobulinti (žr. siūlymus šio pranešimo baigiamajame skyrelyje). Panašus centras turėtų atsirasti ir Vyriausybės kanceliarijoje, šiai institucijai evoliucionuojant nuo teisėkūros srautų administratoriaus („kanceliarijos“ funkcija) prie strateginių reformų valdymo („Vyriausybės centro“ funkcija) vaidmens. Analogiški kompetencijų centrai turėtų atsirasti ir Aukščiausioje audito institucijoje, ir Lietuvos Banke, ir kitose kartinėse institucijose.
- Lietuvos ateities, arba numatomojo valdymo, ekosistemos centrams būtina *tinklinė sąveika*. Svarbiausių valstybės ir visuomenės ateities iššūkių identifikavimas, atsako į juos

¹⁴ Lietuvių kalba netiksliai verčiamas kaip „strateginio prognozavimo“ ataskaitos, žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_lt.

¹⁵ Lietuvos Respublikos ateities projektavimo iššūkiai, p. 49-53.

¹⁶ Komiteto nutarimą žr. šio pranešimo prieduose.

formavimas, strateginių reformų įgyvendinimas neturėtų būti epizodiniai, vienkartiniai ar tuo labiau žinybiniai veiksmai, bet nuolatinio ir gerai organizuoto proceso dalys, grindžiamos sutelktinėmis valstybės institucijų pastangomis ir nuolatine priežiūra. Siūlytina sukurti formaliomis procedūromis neperkrautą strateginio koordinavimo tinklą, koks jau 10 metų funkcionuoja tarp aukščiausių Europos Sąjungos institucijų¹⁷.

- Ateities ekosistemoje turi atsirasti *tarpsektorinės ir tarpinstitucinės platformos*, skirtos koordinuoti sudėtingų ir ilgalaikių iššūkių sprendimui. Aktualiausių iššūkių, kuriuos mato Komitetas, apžvalga pateikta ankstesniame šio pranešimo skyrelyje. Taip pat paminėta pora jau egzistuojančių sektorių politikų horizontalaus derinimo platformų, kurios galėtų tapti naujos kartos numatomosios valdysenos židiniai – tai Mokslo, technologijų ir inovacijų taryba, Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėsenos komisija. Komiteto nuomone, panašios koordinavimo platformos būtinos žaliajai pertvarkai, skaitmeninimui, valstybės ir viešojo valdymo raidai koordinuoti.
- Numatomajai valdysenai yra kritiškai svarbi tinkama *ekspertinė bei analitinė parama*. Šiuo metu Lietuvos viešojo valdymo analitiniai pajėgumai yra labai menki¹⁸. Seimas yra panaikinęs savo Tyrimų departamentą ir disponuoja tik nedideliu Komunikacijos ir informacijos departamento Tyrimų skyriumi. Vyriausybė gali remtis 2019 m. sukurtu Vyriausybės strateginės analizės centru, tačiau šio centro funkcijos vis dar nėra išgrynintos, o finansavimas netvarus¹⁹. Kitos kartinės valstybės institucijos, tokios kaip Lietuvos Bankas, Valstybės Kontrolė, Lietuvos statistikos departamentas, turi apčiuopiamus, tačiau specializuotus analitinius išteklius, jų tarpusavio sąveika mažai pastebima.
- Būtina, kad į geriausių politikos sprendimų paiešką, taip pat ir tiesiog greitą perėmimą, sistemingai įsitrauktų ir mokslinių tyrimų sistemos pajėgumai. Komitetas mano, kad yra būtina šalies *mokslo sistemos perkrova*, valstybės finansuojamus mokslo prioritetus geriau susiejant su mūsų visuomenės ateities iššūkiais. Tai liečia tiek Lietuvos mokslo tarybą, tiek neseniai sukurtą Inovacijų agentūrą, tiek valstybinių mokslinių tyrimų institutų, tokių kaip Fizinių ir technologijos mokslų centras, Inovatyvios medicinos centras, Lietuvos socialinių mokslų centras ir kiti, tyrimų programas, taip pat ir bendrą mokslo vertinimo metodiką, kurioje nepakankamai išreikštas indėlio į viešąsias politikas kriterijus.
- Siekiant užtikrinti nacionalinės žinių sistemos gyvybingumą, reikalingas pokytis *talentų ir naujų mokslo krypčių* palaikymo politikoje. Reikalinga sukurti valstybinių grantų sistemą, pajėgią pritraukti pasaulinio lygio mokslo žvaigždes, kurios padėtų sukurti kompetenciją valstybei kritiškai svarbiose naujose mokslo ir technologijų srityse.
- Lietuvoje būtina atnaujinti ir sustiprinti *technologijų politikos numatomojus pajėgumus*. Bendradarbiaujant viešosios politikos, akademinio pasaulio ir verslo partneriams, reikia sukurti technologijų raidos stebėsenos, vertinimo, tarptautinių technologijų įžvalgų nacionalinių projekcijų rengimo grandį.
- Būtina pabrėžti, kad numatomajai valdysenai reikalingi ekspertiniai ir analitiniai pajėgumai negali ribotis tik mokslo pajėgumų pasitelkimu. Viešosios politikos procesai yra sudėtingi, cikliški ir nedisciplininiai, todėl mokslo indėlis juos turi pasiekti perdirbtas specifinių *tarpininkavimo institucijų*, kurios tarptautinėje vartosenoje apibūdinamos kaip „žinių brokeriai“ (*knowledge brokers*). Tai specializuotos analitinės ir patariamąsios struktūros. Jos turi efektyviai perimti iš mokslo žinias ir jas pateikti politikos sprendimų

¹⁷ Europos strategijos ir politikos analizės sistema (ESPAS), žr. <https://espas.eu/about.html>.

¹⁸ *Mobilising Evidence at the Centre of Government in Lithuania: Strengthening Decision Making and Policy Evaluation for Long-term Development*, OECD, 2021. Prieiga per internetą: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/323e3500-en/index.html?itemId=/content/publication/323e3500-en#section-d1e343>.

¹⁹ Ten pat.

priėmėjams ir įgyvendintojams tada kai reikia ir taip kaip reikia. Ir atvirkščiai – gebėti „išversti“ politikos poreikių, įžvalgų kalbą į užsakymus mokslininkams. Tarpininkavimo zonoje, kurią aptarnauja šios institucijos, turi įvykti dialogas, apsisikeitimas idėjomis, poreikių ir galimų sprendimų išsigryninimas. Tokių institucijų arba didesnių institucijų padalinių grandis Lietuvos viešajame valdyme dar nėra suformuota. Jos sukūrimas yra itin skubus ir svarbus ateities ekosistemos ir dar plačiau – įrodymais grįsto viešojo valdymo stiprinimo uždavinys.

- Numatomajai valdysenai kritiškai svarbi visų valdymo grandžių „ateities kompetencija“, arba *strateginis intelektas*. Vykdam valstybės tarnybos reformą ir tolesnius viešojo valdymo pertvarkos darbus būtina peržiūrėti viešojo valdymo tarnautojų kompetencijų modelį, jį papildant duomenų ir politikos analizės, prognozavimo, ateities įžvalgų rengimo kompetencijomis. Visų lygių tarnautojams turėtų būti sudarytos sąlygos šias kompetencijas įgyti arba patobulinti.
- Lietuvos ateities ekosistemos koordinaciniai centrai ir analitinės institucijos turėtų tapti *tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos* aktyvia dalimi. Būtina aktyviai dalyvauti dalyvauti Europos strategijos ir politikos sistemoje, Europos parlamentiniame technologijų vertinimo tinkle, Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro žinių bendruomenėse, EBPO, UNESCO ir kitų globalių organizacijų specializuotuose ekspertiniuose tinkluose. Daugelyje šių tinklų ir sistemų Lietuva turi savo atstovus, tačiau atstovavimas vyksta formaliai, gauta informacija nėra dalijamasi, o Lietuvos pozicijos neretai grindžiamos atstovų asmenine nuomone. Šių tinklų atstovų sujungimas į šalies ekspertų „neuroninį tinklą“, tarptautinių įžvalgų nacionalinių projekcijų telkimas labai padidintų šalies analitinius ir ekspertinius pajėgumus.

2022 m. rugsėjo 16 d. posėdyje Komitetas pasiūlė Vyriausybei parengti detalią Lietuvos ateities ekosistemos plėtros baltąją knygą ir yra pasirengęs aktyviai įsitraukti į šios knygos rengimą.

TOLESNI VEIKSMAI

Įgyvendindamas savo įgaliojimus, nustatytus Seimo statuto 58¹ straipsnyje, Komitetas siūlo Seimo valdybai (Seimui):

1. Tobulinti Ateities komiteto veiklos planavimą, Komitetą vystant kaip strateginį, horizontalų Seimo komitetą;
2. Įgyvendinant Seimo statuto 44² straipsnį siekti, kad Komitetą sudarytų kitų komitetų pirmininkai ar jų pavaduotojai, frakcijų seniūnai ar jų pavaduotojai;
3. Atkurti Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentą, jame sukuriant ilgalaikiams valstybės raidos iššūkiams nagrinėti skirtą Ateities įžvalgų skyrių;
4. Ateinančių metų Seimo biudžete numatyti finansavimą samdyti išorės ekspertams ir remti viešajai politikai tobulinti skirtų analitinių pranešimų viešinimą;
5. Siūlyti Vyriausybei imtis įgyvendinti Komiteto 2022 rugsėjo 16 d. posėdžio sprendimą dėl Lietuvos ateities ekosistemos plėtros priemonių;
6. Siūlyti Vyriausybei atsižvelgti į šiame pranešime išdėstytas nuostatas ir gaires modeliuojant ir vykdant tolesnę viešojo valdymo pertvarką.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ATEITIES KOMITETO PATARĖJO
Prof. Arūno Augustinaičio
PALYDIMASIS ŽODIS

NEAPIBRĖŽTUMO IŠŠŪKIAI IR ATEITIES EKOSISTEMOS PERSPEKTYVA

Neapibrėžtumas – tai vis labiau ryškėjantis šiuolaikinės realybės bruožas. Jis yra informacinės pasaulio globalizacijos pasekmė. Neapibrėžtumas reiškia kitokią pasaulio suvokimo, socialinių ryšių ir egzistencinės aplinkos struktūrą, kuri reikalauja esminių pokyčių ir kitokių gyvenimo pavidalų. Informacinis pasaulis akumuliuoja visą žmonijos istorinę erdvę ir laiką vientisoje informacinėje erdvėje, kuri suteikia begalinių ateities kūrimo galimybių. Žmogus tampa proaktyviu istorijos kūrėju, o ne vien pasyviu jos žaislu. Tai reiškia, kad išsilavinimas, kūrybingumas, žmogiškojo intelekto įvairiapusis lavinimas ir socialinis kapitalas pradeda lemti sėkmę ir konkurencingumą visose gyvenimo srityse. Iš esmės tai naujų idėjų ir kūrybinių aljansų potencialo generavimas, siekiant vis veiksmingesnių ateities paradigmos ir modelių pirmenybės. Politiniu požiūriu pasaulio regionų visuomenės konkuruoja, kuri sėkmingiau iš virtualaus pasaulio sugeneruos efektyviausią veiklos „formulę“. Faktiškai – tai kova dėl kultūrinio ir technologinio inovatyvumo.

Neapibrėžtumas yra didžiausia politinio valdymo problema, nes inovatyvūs sprendimai visada yra ateities ir pažangos sprendimai, dar tiksliau ir vaizdingiau – tai sprendimai „iš ateities“, kur vis labiau silpnėja ekstrapoliacijos grandinė (angl. *disruption*), siekiant kuo didesnio kūrybinio šuolio į ateities perspektyvą, atitrūkstant nuo tradicijos inertiškumo. Šioje inovacijų konkurencinėje kovoje šiuo metu lemia jau ne atskiri sektoriai, o visos visuomenės gebėjimas kurti, plėtoti kuo kokybiškesnę kultūrą ir informaciškai integralius švietimo modelius. Faktiškai tai reiškia naujoviškos sociohumanitarinės minties susiliejimą su jos technologinio įgyvendinimo pavidalais, moksliniais įrodymais ir estetiniais struktūrinio įgyvendinimo sprendimais – tai vadinamasis dizainu grįstas mąstymas (angl. *design thinking*).

Kaip konkrečiai pasireiškia neapibrėžtumas ir kaip reikėtų jį tai reaguoti? Jis apibūdinamas terminu VUCA (*Volatility* – kintamumas, *Uncertainty* – netikrumas, *Complexity* – kompleksškumas, *Ambiguity* – daugiaprasmiškumas). Iš esmės tai informacijos savybės, kurios pradeda

veikti visas žmogaus gyvenimo sritis. Šiuolaikinės žmonijos gyvenimas vis labiau panašėja į gigantišką hipertekstą, kuris nuolat keičiasi, juda, kuriame viskas su viskuo susieta, įvairu, netvaru, gilėja chaotiškumo, „brauninio“ judėjimo tikimybė, stiprėja nepastovumas, unikalumas, atsisakant sistemos, hierarchinio linijinio mąstymo logikos ir tvarkos. Tai, ką šiandien vadiname holizmu, atspindi būtent tą visuotinumą, kai tie patys reiškiniai traktuojami iš visų „kampų“, tarsi žiūrint pro krištolinį rutulį. Tą patį galima sakyti apie tvarumą ar darnųjį vystymąsi, kai konstatuojamas visų komponentų ir kontekstų tarpusavio sąryšis, priklausomybė ir harmonija. Visuomenės santykiuose šie pokyčiai įvardijami kaip socialinė įtrauktis. Ir panašiai – visa nauja retorika, kuri vis labiau ateina į Lietuvą pirmiausia iš Europos Komisijos ar EBPO, vis stipriau išreiškia naują gyvenimo tikrovę, kurioje faktiškai didėjantis neapibrėžtumas siejamas su atsaku jam „iš ateities“. Kuo didesnis neapibrėžtumas, tuo kompleksiškesnių ir strategiškai drąsesnių ateities sprendimų jis reikalauja.

Neatsitiktinai kaip atsakas į neapibrėžtumą didėja socialinės raidos distopijų griūtis. Tai moksliskai (įrodymais ar duomenų analize) grindžiamos įžvalgos, individualūs ar kolektyviniai socialinio politinio mąstymo scenarijai, distopijų žanro meno kūriniai – literatūriniai, kino ar teatro, medijų ir socialinių tinklų produkcija. Be abejonės, joms priskirtinos ir valstybinės politinės strategijos. Svarbiausia politinė išvada ta, kad vienos ar kitos distopijos tampa tam tikro visuomenės raidos laikotarpio standartu ar politinio mąstymo ir veikimo norma. Ir nesvarbu, ar tai būtų „didžiosios valstybės“ ideologija, ar visuotinė žmogaus gerovės, teisių ir lygybės hipertrofija, ar Dievo karalystės vizija. Distopijos – šiuolaikinio socialinio mąstymo „technologijos“ – nuo socialinio konstruktyvizmo link sociotechnologinių inovacijų skaitmeninėje erdvėje.

Šis nepaprastai judrus, besikeičiantis ir neapibrėžtas pasaulis sukuria vadinamąsias megatendencijas arba *megatrendus* – svarbiausias kryptis, kurios naviguoja ateities siekinių „madą“. Čia kyla esminis klausimas, kaip vyti šiuos siekinius, kaip politiškai valdyti savo visuomenių ir regionų kompleksiskumą, kad ne tik nebūtų atsiliekama nuo *megatrendų*, bet ir būtų pasiekiami nauji kokybiniai pokyčiai, kurie nulemtų inovacinius proveržius, rastų naujų *megatrendų* ar esmingai modifikuotų esamus.

Lietuva, esant dabartiniam jos politinio valdymo sistemos būviui, nėra pasiekusi santykio su pasauliniu neapibrėžtumu nustatymo mato. Ką tai reiškia? Vaizdingai sakant, tai santykio su dabartine būkle matavimas, lyginant su greitaisiais traukiniais, pašėlusiai lekiančiais į ateitį *megatrendinių* siekinių bėgiais. Mes jau vartojame naują terminologiją, bet nenustatome brandaus praktinio santykio su tikrove. Neatsitiktinai dažnai politiniai sprendimai skamba retoriškai ir netikroviškai, labiau primena raginimus ar neįgyvendinamus lūkesčius, kai atrodo, kad trūksta visko – nuo kultūros ar išsilavinimo iki išteklių. Tai paliečia ir bendrą šalies strategiją, ir visas be išimties viešąsias politikas. Apie tai, ką jau kelis dešimtmečius yra pasiekusios senosios Europos šalys, Lietuvoje nedrįstame net mąstyti ar tai net imituoti, nekalbant apie pirmeiviškas proveržio inovacijas. Susidaro vaizdas, kad šiuolaikinio valdymo ir juo labiau valdysenos struktūros bei veikimo būdai tiesiog nėra joks traukinys, tempiantis šalį *megatrendų* magistralėmis. Tai gali atlikti tik inovacinio mąstymo ekosistemos, kurios pačiu veiksmingiausiu būdu reaguoja į neapibrėžtumo spaudimą. Faktiškai visa Vyriausybės veikla turėtų būti koncentruojama į ateities „formulių“ kūrimą ir įgyvendinimą, siekiant neatsilikti šiame globaliame konkurenciniame katile, saugant savo kultūros tradicijas ir išlaikant siekiamos gyvenimo kokybės pagreitį. Ačiū Dievui, šiuo metu mus tempia ir smarkiai nuklysti neleidžia Europos Sąjunga. Pavyzdingas vadovavimasis Europos Sąjungos politikos paruoštukais leidžia pasiekti rezultatus, kurie nėra blogiausi ir netempia visos Bendrijos atgal. Tačiau tai tik dabartinis *status quo*. Visiškai neaišku, kaip viskas pasisuks artimiausiu metu niekaip neprognozuojamame globaliame informaciniame ir technologiniame lauke.

Koks galimas Lietuvos politinis atsakas į ateities, tiksliau, ateičių (vartojama daugiskaita, turint omenyje projektuojamas daugybės ateičių alternatyvas, angl. *futures*), iššūkius? Gal visų pirma reikia konstatuoti, kad neturėtų likti autonomiškų vertikalių arba sektorinių politikų, niekinamai pravardžiuojamų „siloso bokštais“. (Kaip pasikeitė retorika! Tik palyginkime su aristokratiškumu siejamais „dramblio kaulo bokštais“.) Be abejo, lieka tam tikras proveržio ar išskirtinės kompetencijos krypčių išskyrimas, bet šių krypčių forsavimas vyksta bendros strateginės koncepcijos kontekste. Taigi kiekvienas šakinis sektorius turėtų spręsti klausimą, kaip atsakyti į stiprėjantį vadinamojo VUCA poveikį, ieškant optimalaus ir maksimaliai į ateitį orientuoto sprendimo ar sprendimo modelio.

Čia mes susiduriame su fundamentinio viešojo valdymo sistemos ir kultūros posūkio dilema. Jį galime apibūdinti bet kokia šiuo metu madinga mokslinė terminologija – esmė lieka ta pati: šiuolaikiniame valdyme bet kuris sprendimas yra, pirma, daugiapakopis, t. y. susietas horizontaliai su kitais veikėjais ir platformomis, antra, dabarties aktualija sprendžiama iš galimai tolimiausios mąstomos ateities perspektyvos, t. y. numatoma, pasitelkiant ir duomenų analitiką, ir ekspertinius tyrimus, ir kultūrą bei aukščiausią įmanomą sprendžiančiųjų kvalifikaciją. Žinoma, toliau reikėtų analizuoti, kaip mes suprantame numatomojo valdymo ir taikymo kūrimą Lietuvos viešojo valdymo sistemoje. Tačiau žiūrint praktiškai, akcentas turėtų būti ne čia: neturint ateities ekosistemos, kuriančios ateities scenarijus, ir šių scenarijų taikymo *know how* lietuviškajame kontekste, vargu ar galima tikėtis valdymo kultūros, kvalifikacijos ir gebėjimų esmingai ir veiksmingai persitvarkyti į šuolio į ateitį paradigmą.

Ateities ekosistema nėra vien tik kelios įstaigos, aprūpinančios valdžios struktūras įžvalgomis ar prognozėmis grįsta informacija. Ateities ekosistema turi savo filosofiją, kuri veikia ir valdžios, ir visuomenės, ir verslo, ir mokslo savęs suvokimo ir veikimo būdą. Iš esmės tai holistinio, visa apimančio, kolektyvinio pozityvaus ir pažangaus veikimo nuostata, aprėpianti, nors ir skirtingu mastu, visos visuomenės sąmonę ir ryšius europiniu ir globaliu pjūviu gyvenimo gerovės, technologijų ir ekosisteminės raidos aspektais. Tai reiškia, kad ateities ekosistema nuolat orientuojama į pažangesnę ir kokybiškesnę ateitį, gilesnius visuomeninius ryšius, apimančius pagrindinius komunikacinio proceso aktorius kaip keturypę spiralę – valdžią, pilietinę visuomenę, verslą, akademiją, juos visus ekosisteminiam kontekste. Tai ir komunikacijos būdas, kai bendrai mąstoma, tariamasi, priimami sprendimai, atsižvelgiant į pilietinės visuomenės nuomonę ir prioritetus ar išgaunant jos preferencijas technologiniais būdais (pavyzdžiui, *crowd-sourcing'as*). Tai gilina demokratinius procesus ir respublikos savivokos brandą. Dėl to ateities ekosistema turi tapti nauju kultūriniu sluoksniu ir pati formuoti pažangius kultūrinio veikimo (ir technoekonominio) pavidalus, konkuruoti pasauliniu mastu ir skatinti inovacijų globalizaciją. Šiuo požiūriu ateities ekosistema esmingai prisideda prie šalies išgyvenimo ir konkurencingumo stiprinimo, įgyvendinant valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ ambicijas.

Kaip matyti iš Ateities komiteto sprendimo šiuo klausimu, ateities ekosistema kol kas įgyja tik pirmuosius bendro įsivaizdavimo kontūrus, kurie nėra detalieji aptarti, išskaičiuoti, pagrįsti. Tai tik pirmieji žingsniai, formuojantys bendriausius uždavinius, pratinančius prie minties apie tokios sistemos buvimą, plėtros galimybes ir naujus vaidmenis.

Ateities ekosistemos kūrimo tikslas yra tiesioginis atsakas į didėjančio neapibrėžtumo iššūkius. Tai yra pagrindinis įrankis plačiąja šio žodžio prasme. Jis įgalina įgyvendinti pokyčius vis labiau įskaitmeninamo gyvenimo aplinkose. Ateities ekosistema sukuria kompensacinį mechanizmą stiprėjančioms VUCA aplinkoms visose gyvenimo srityse.

Ne mažiau svarbus ateities ekosistemos kūrimo veiksnys – pakitusi strateginė paradigma, kuri pakeičia sprendimų priėmimo pobūdį. Kad šie teiginiai nebūtų tušti, reikia užsiminti bent apie tokių sprendimų priėmimo modelio kaitos veiksnius kaip laiko ir erdvės pokyčiai skaitmeninio žinojimo aplinkoje, pasaulinės kultūros ir žinių globalus kontekstas su semantinėmis

kultūrinės informacijos tarpusavio veikimo technologijomis, daugiapakopis (fraktalinis) reiškinų pasikartojimas, išskirtinių kompetencijų ir unikalių sprendimų vyravimas, strateginių ir taktinių elementų derinimas ir dar daugybė dalykų, kurių mes Lietuvoje neturime, apie juos nemąstome ir dažnai jų nesuprantame. Kaip pavyzdžius būtų galima pateikti du tiesiogiai su politiniais sprendimais sietinus atvejus.

Pirmas atvejis – tai visuomeniniai rinkimų komitetai. Jie pagal savo prigimtį Lietuvoje faktiškai oponuoja partinei politinei sistemai, o pagal savo (ne)brandą prieštarauja pilietinės visuomenės atstovavimo idėjai. Viena vertus, tai instinktyvus politinis sprendimas, nujaučiant laiko dvasią, antra vertus, tai visiškai neapgalvotas iki galo ir net nutrūktgalviškas sprendimas. Priimant šį sprendimą nepanaudota Europos Sąjungoje sukaupta akademinė patirtis, teisinės rekomendacijos, prognozės ir įžvalgos dėl vadinamosios daugiapakopės valdžios laipsniško įteisinimo.

Antras atvejis – jau minėtų „teisėkūros malūnų“ lėtinimas. Malūnai, kaip žinoma, literatūriškai asocijuojasi su tuščiais, beprasmiais, neefektyviais veiksmais. Deja, tai istorinio laiko ir mąstymo brandos klausimas, mažai priklausantis nuo atskiro žmogaus valios. Faktiškai teisėkūros modelis veikia priklausomai nuo tikslo suvokimo brandos, pažangumo ir etinio potencialo. Šiandien mes remiamės formalia, neturinčia apibrėžto vertybinio ar dalykinio turinio teisėkūros proceso schema (žr. 1 pav.). Šios schemos pirmi keturi komponentai yra tiesiogiai susieti su mąstymo kultūros, kvalifikacijos ir strateginio mąstymo veiksniais. Turėdami omenyje šiandienės viešojo valdymo sistemos konservatyvumą, nelankstumą, biurokratinę fragmentaciją, linijinio mąstymo inerciją ir apskritai atgyvenusį veikimo modelį, neturėtume tikėtis, kad teisiniai sprendimai bus efektyvūs ir pažangūs. Jie tiesiog bus tušti, „malūniški“. Net ketvirtas teisėkūros proceso komponentas – viešosios konsultacijos – nerodys situacijos, nes ir klausimų formuluotė, ir pilietinės visuomenės organizacijų inercija negali pateikti norimos indikacijos, peržengiant tradicinio suvokimo ribas ir perteikiant pasaulines teisinės problemos srities naujoves. Todėl visus šiuos keturis formalius teisėkūros proceso komponentus reikėtų tiesiogiai sieti su ateities ekosistemos atsiradimu ir jos prognozuojamu poveikiu kurti pažangius ir efektyvius įstatymus. Taigi aktualinama teisėkūros strateginė dimensija: atsižvelgti į socialinio, technologinio, kultūrinio, ekonominio vystymosi kontekstus, kurie leistų priartinti formaliąją teisėkūrą, atspindinčią formalųjį viešąjį valdymą, prie kintančios realybės ir šiuolaikinių pažangos kriterijų.

1. Pav. Atviras ir įrodymais grįstas teisėkūros procesas¹

¹ Šaltinis: prieiga internete <https://lrv.lt/lt/apie-vyriausybe/geresnis-reglamentavimas/teisekuros-procesas>.

Braižant ateities ekosistemos kontūrus, neišvengiamai kyla klausimų, nuo ko pradėti šalies ateities ekosistemos formavimą, kokius teisinius pokyčius būtina atlikti, kaip realiai įgyvendinti, pritaikyti Lietuvos sąlygoms, rasti optimalius conceptualius, organizacinius, funkcinius, žmogiškųjų išteklių sprendimus. Kaip vienas iš ateities ekosistemos įgyvendinimo kelių galėtų būti realus *sumaniosios specializacijos strategijos*, arba S3, įgyvendinimas. Tai reiškia daugiapakopį tinklinį darinį, kuris, atsižvelgdamas į aibę veiksnių, leidžia modeliuoti naujus regionų plėtros iššūkius pagal tradicijas, kultūrą, išteklius, darbo ir gyvenimo būdą, žmogiškųjų išteklių būklę, gyventojų preferencijas ir t. t. Tai daugiapakopė ir dinamiška sistema, kuri nuolat stebima ir koreguojama pagal duomenų srauto analizę. Ši sistema jungia sumaniojo valdymo elementus, didina socialinio kapitalo ir inovacijų potencialą, kuria darbo vietas ir svarbiausia – reaguoja į pokyčius ir naujas technologines ar modernizacijos kryptis, leidžiančias operatyviai kurti inovacijas ir didinti konkurencingumą. Taigi S3 *tampa viešųjų politikų įgyvendinimo ir realių bendruomenių ar regionų poreikių jungiamąja grandimi. Faktiškai S3 įgyvendinimas yra būdas dabarties linijinį hierarchinį viešojo valdymo modelį transformuoti į numatomojo valdymo modelį*, kuris grindžiamas duomenimis, analize, įžvalgomis, horizontaliais ryšiais ir dinamiškomis strategijomis, paremtomis žinojimu ir technologijomis.

Kita ateities ekosistemos reikmė yra susieta su *strateginiu nacionalinių interesų įgyvendinimu*. Be ekspertinio palaikymo, duomenų analizės ir specialių metodologijų, rodančių pasaulinių pokyčių ir kritinių technologijų tendencijas, neįmanomas valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimas, mažėja jos įtaka Lietuvos pažangai ir modernizavimui: nepalaikoma, nestebima ir operatyviai nekoreguojama nacionalinė strategija greitai tampa plakatine deklaracija, kurios nuostatos neturi tiesioginio ryšio su gyvenimu. Tai paliečia ir valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ *koreliaciją su nacionalinio saugumo, užsienio ir viešosiomis politikomis*.

Ateities ekosistemos įgyvendinimas turėtų vykti *modernizuojant inovacijų politiką ir agentūrų darbą*. Ekonomikos ir inovacijų ministerija ir Inovacijų agentūra turi skubiai tapti technologinių ir socialinių įžvalgų centru, nes būtent ateities sprendimų taikymas yra nuolatinio ateities išradimo ir konkurencingumo didinimo prielaida bei stimulus – matant galimų ateičių alternatyvas objektyviai didinamas inovacijų poreikis, plėtojamos startuolių ekosistemos, plečiamos socialinių inovacijų įtakos, veikiančios socioekonominės transformacijas ir paslaugas. Verslo paslaugos vis dažniau perorganizuojamos į žinojimui imlias verslo paslaugas (KIBS – *Knowledge Intense Business Services*).

Galima išskirti kelias esmines Lietuvos ekosistemos plėtros kryptis ir organizacinius principus. Pažymėtina, kad *yra ateities sistemos sudėtinės dalys, kurių formavimas būtinas ir nedelstinas*, siekiant neatsilikti nuo Europos Sąjungos ir EBPO reikalavimų bei vykdomų programų. Pirmoji ateities ekosistemos grandis turėtų būti *parlamentinė technologijų vertinimo sistema* arba lietuviškosios technologijų strateginio valdymo sistemos (nacionalinės EPTA²) formavimas. Kol kas nesuformuota nei bendradarbiavimo platforma, nei valdymo centras, nei nustatyti veikimo principai. Tačiau akivaizdu, kad be veiksmingų sprendimų šioje srityje šalis patirs atsilikimo poveikį ne tik technologijų plėtros srityje, bet ir socialinės gerovės bei gyvenimo kokybės (įskaitant švietimą, sveikatos paslaugas, gerovės technologijas ir viešųjų paslaugų modernizavimą) srityje.

Antroji institucinės steigties kryptis – ateities įžvalgų metodologijų ir didžiųjų duomenų (angl. *Big Data*) analizės taikymo struktūros, kryptys ir jų veiksmingo organizavimo galimybių įgyvendinimas. Turėtume kalbėti apie nacionalinę duomenų išteklių politiką, kuri apimtų moderniausią duomenų suvereniteto sampratą technologiniu, saugumo, skaitmeninio konkuren-

² EPTA – Europos parlamentų technologijų vertinimo tinklas (angl. *European Parliamentary Technology Assessment Network*).

cingumo, ekonomikos, kultūros ir kalbos aspektais. Kitas uždavinys – maksimaliai pritaikyti didžiųjų duomenų panaudojimą visose šalies gyvenimo srityse ir svarbiausia – valstybiniame sektoriuje. Tam reikalingos tokios institucijos, kurios efektyviai gamintų, kauptų ir panaudotų duomenų išteklius, dirbtų su naujausiomis analizės technologijomis, integruotų valstybinius, privačius ir visuomeninius duomenų išteklius, plėtotų startuolių, dirbančių su duomenų inovacijomis, ekosistemas. Šiuo metu šie uždaviniai labai abstrakčiai perduodami Statistikos departamentui, tačiau jau dabar akivaizdu, kad to tikrai nepakaks siekiant tenkinti net būtiniausius valstybės poreikius.

Trečioji kryptis – Lietuvos ateities ekosistemos santykis su Europos Sąjungos ateities ekosistemos plėtra: komunikacija, bendradarbiavimas, nacionalinės Europos ateities projekcijos formavimas.

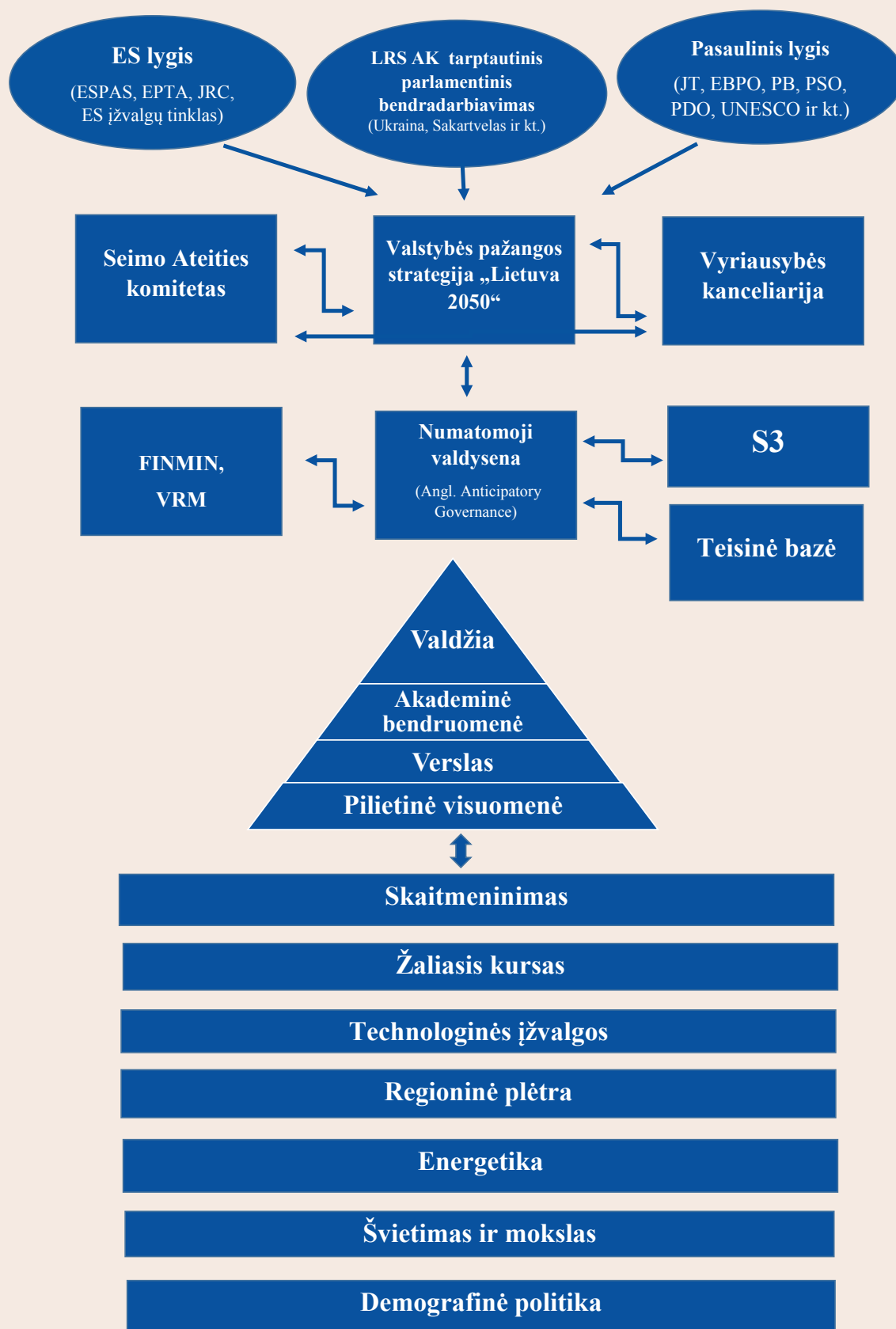
Ypač svarbu didinti ateities ekosistemos mokslinio planavimo ir mokslinių tyrimų koordinavimo efektyvumą. Šiuo atveju reikėtų pabrėžti akademinių organizacijų vaidmenį, jų dalyvavimą ateities ekosistemos bendradarbiavimo platformose, specializuotose ekspertinėse organizacijose ir strateginiuose fonduose, analitinių NVO įsitraukimą, regioninių centrų tinklo formavimą, verslo organizacijas, technologinius parkus ir mokslo, verslo branduolius, taip pat daugelį kitų potencialių ateities ekosistemos dalyvių. Vėl kyla vienijančios platformos klausimas: kas imsis lyderystės, kokią gaus Vyriausybės paramą, kiek šiuolaikiški ir vertybiškai orientuoti specialistai tai galėtų atlikti?

Ateities ekosistemos formavimo fundamentinė problema – *informacinio aprūpinimo sistema* ir jos modernumo lygis. Galima konstatuoti, kad šiuo metu neveikia jokia nacionalinė informacinio aprūpinimo sistema. Informacinis sprendimų aprūpinimas remiasi fragmentine tarptautinių duomenų bazių arba gūglo paieška. Nėra sisteminių pažangių sprendimų, naujų pasiekimų ir strateginių alternatyvų informacinių analitinių mechanizmų, kaip nėra ir specialistų, kurie galėtų tai daryti. Galbūt reikėtų kurti kažkada gyvavusio Lietuvos informacijos instituto šiuolaikinį analogą ar panašias funkcijas pavesti Technikos bibliotekai ar parlamentei Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, modernizuojant jų veiklą ir funkcijas?

Ateities ekosistemos kūrimo probleminių veiksnių ir klausimų sąrašas nėra baigtinis. Jis rodo, kokius kalnus dar reikia nuversti, kad šalis priartėtų prie tos būklės, kurią jau pasiekė senosios Europos Sąjungos šalys narės ir dauguma EBPO (OECD) narių dalyvių. Teigtina tik viena: ateičių valdymo uždaviniai – esminių šalies permainų, pažangos ir konkurencingumo katalizatoriai. Tik ateities dėmens institucionalizavimas ir įtraukimas į kasdienę visuomenės mąstymo kultūrą gali lemti mūsų valstybės gerovės ir klestėjimo perspektyvą. Šiuo požiūriu Ateities komitetas tik užmezgė pirmuosius žiedelius, prieš akis turėdamas uždavinius, kurie atsispindi ateities ekosistemos formavimo gairėse.

Svarbiausias neapibrėžtumo ir ateičių valdymo dichotomijos charakteristikos vedinys yra Ateities komiteto tikslinės paskirties pagrindimas – tai *ateities dėmens* (arba ateities dimensijos) įvedimas į kultūrinę ir praktinę apyvertą, priimant bet kurio lygio politinius sprendimus. Ateities dėmuo strateginio valdymo teisinėje ir metodinėje bazėje yra būtinas šiuolaikinės valstybės raidos elementas ir konkurencingos plėtos veiksnys.

LIETUVOS ATEITIES EKOSISTEMOS SCHEMA

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

SPRENDIMAS DĖL LIETUVOS MOKSLO POLITIKOS PLĖTROS

2022 m. balandžio 29 d. Nr. 122-S-2
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas (toliau – Komitetas),
vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 58¹ straipsniu;

vykdydamas Lietuvos mokslo politikos plėtros bei inovacijų, mokslo ir verslo modelių integravimo perspektyvų parlamentinę kontrolę;

įvertinęs 2022–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos mokslo plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl 2022–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos mokslo plėtros programos patvirtinimo“, Lietuvos mokslų tarybos 2021 metų veiklos ataskaitą, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateiktą informaciją dėl mokslo politikos strateginės perspektyvos bei Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos pateiktą informaciją dėl inovacijų, mokslo ir verslo modelių integravimo perspektyvos Lietuvoje;

pabrėždamas, kad siekiant darnios Lietuvos mokslo politikos plėtros yra svarbu sustiprinti Lietuvos mokslą, didinti jo tarptautiškumą, priartinti mokslo rezultatus prie visuomenės, skatinti mokslo žinių komercializavimą, mokslo ir studijų institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimą;

atkreipdamas dėmesį į tai, kad mokslas ir moksloji visuomenės kultūra šiandien yra vienas svarbiausių visuomenės pažangos ir konkurencingumo variklių, o švietimas, mokslas ir inovacijos – Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ ašis;

suprasdamas, kad pasaulinio lygio mokslas didina šalies konkurencingumą, tampa mokslu grįstos ekonomikos plėtros pagrindu;

reikšdamas susirūpinimą, kad Lietuvoje stebimas aukšto tarptautinio lygio tyrėjų stygius, taip pat aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau –MTEP) trūkumas, neišplėtojami mokslo ir studijų institucijų „trečiosios misijos“ (verslumo, žinių ir technologijų perdavimo) pajėgumai, mažas verslo sektoriaus MTEP ir absorbcinis MTEP potencialas;

reikšdamas susirūpinimą, ar Lietuvos mokslo politikos planavimo ir valdymo sistema atitinka šiandienos gyvenimo keliamus reikalavimus, ar priima modernias mokslo ir MTEP paradigmas, jų organizavimo ir praktinio įgyvendinimo formas;

atsižvelgdamas į Lietuvos akademinės bendruomenės, verslo, viešojo sektorių atstovų išsakomas pastabas dėl mokslo politikos padėties ir plėtros perspektyvų bei inovacijų, mokslo ir verslo modelių integravimo galimybių Lietuvoje, **n u s p r e n d ž i a**:

1. Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1.1. nustatyti mokslinių tyrimų tematikos vertinimo metodikos principus, atsižvelgiant į atitiktį šalies strateginės plėtros (ateities įžvalgų) kriterijams, Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ nuostatas, Lietuvos ateities ekosistemos plėtros uždavinius, sumaniosios specializacijos strategijos prioritetus;

1.2. formuojant Lietuvos mokslo politiką, atsižvelgti į mokslo ir MTEP rezultatų efektyvumo principus, kuriuos lemia skaitmenizuoto gyvenimo pokyčiai ir pakitę kontekstai;

1.3. artimiausiu metu siekti socialinių ir humanitarinių mokslų modernizacijos, inovatyvumo ir pritaikomumo priimant strateginius sprendimus, vykdant socialines ir ekonomines transformacijas, didinant šalies konkurencingumą ir skaitmeninės erdvės potencialą bei informacinį nepriklausomumą;

1.4. stiprinti mokslinių tyrimų ir MTEP sąsają su inovacinio potencialo didinimu, startuolių ekosistemų plėtra, reikminiais tyrimais, ateities įžvalgų ir strategijų kūrimu;

1.5. spartinti šalies mokslinio potencialo didinimo, doktorantūros modernizavimo ir mokslinių tyrimų inovacinių įžvalgų veiksmingumo didinimo priemonių taikymą;

1.6. siekti labiau integruoti mokslo rezultatus į politinių sprendimų formavimą, pilietinės visuomenės lūkesčius ir reikmes;

1.7. siekti didinti ekspertinio vertinimo viešumą ir atsakomybę už paraiškų ir rezultatų kokybę;

1.8. tobulinti mokslo rezultatų vertinimo metodiką, siekiant į ją įtraukti naują vertinimo rodiklį, apibūdinantį mokslo ir verslo bendradarbiavimą;

1.9. tobulinti viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą, siekiant supaprastinti mokslo ir studijų institucijų atliekamų viešųjų pirkimų procedūras, taip didinant ir tarptautinį mokslo konkurencingumą;

1.10. įvertinti galimybę tobulinti doktoranto teisinį statusą, leidžiant asmenims patiems pasirinkti studento arba mokslo įstaigos darbuotojo statusą.

2. Prašyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės iki 2022 m. birželio 10 d. informuoti Komitetą apie šio sprendimo įgyvendinimo galimybes.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

SPRENDIMAS DĖL LIETUVOS ATEITIES EKOSISTEMOS PLĖTROS

2022 m. rugsėjo 16 d. Nr. 122-S-6
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas (toliau – Komitetas),
vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 58¹ straipsniu;
vykdydamas Lietuvos ateities ekosistemos kūrimo tikslus ir uždavinius;

įvertinęs Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos, Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės, Lietuvos savivaldybių asociacijos, kitų valstybės institucijų, akademinų įstaigų ir pilietinių organizacijų pateiktą informaciją dėl atskirų Lietuvos ateities kūrimo sričių ir aspektų būklės bei įgyvendinimo;

būdamas įsitikinęs, kad Lietuvos ateities kūrimą reglamentuojantys teisės aktai ir metodikos turėtų būti pritaikyti šiuolaikinėms Europos Sąjungos ir kintančioms globalizuotos plėtros sąlygoms, o tam reikalinga ateities kūrimo ir strateginio valdymo ekosistema, kuri būtų pritaikyta viešajam valdymui ir valstybės saugumo ir konkurencingumo poreikiams;

atkreipdamas dėmesį į tai, kad reikia diegti numatomosios valdysenos principus ir viešojo valdymo pertvarką;

atkreipdamas dėmesį į tai, kad, didėjant finansinių ir strateginių mechanizmų sąveikai, kokybinė atitiktis strateginiams tikslams reikalauja remtis įžvalgomis ir ekspertine duomenų analitika, išryškinant būtinybę formuoti visuotinę daugiapakopę ateities ekosistemą;

pažymėdamas, kad Vyriausybė turi imtis konkrečių veiksmų formuojant ir jungiant ateities kūrimo, strateginio planavimo ir įžvalgų rengimo institucijas į vieną ateities ekosistemą bei turi būti priimami veiksmingi sprendimai siekiant, kad didėtų šalies konkurencingumas, technologinis ir ekonominis veržlumas, sklandžiai vyktų reformų rengimas ir įgyvendinimas, spartėtų socialinės ir ekonominės transformacijos, regionų plėtra, socialinė įtrauktis, tolygiai plėtotųsi visuomenės raida ir jos modernizacija;

pažymėdamas, kad valstybės institucijoms trūksta specialistų ir kompetencijos strateginėms įžvalgoms rengti ir joms taikyti inovatyviems ir ateities alternatyvas numatantiems sprendimams;

pabrėždamas, kad nacionalinė ateities ekosistema turi būti kuriama bendradarbiaujant su Europos strategijos ir politikos analizės sistema (ESPAS), Europos Komisijos Jungtiniu tyrimų centru, Europos parlamentiniu technologijų vertinimo tinklu (EPTA), tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos valstybių narių ir kitų išsivysčiusių pasaulio valstybių ateities įžvalgų tinklais;

akcentuodamas, kad Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas ir jo lydimoji metodika nevysiškai atspindi numatomosios valdysenos modelio reikalavimus, o valstybės institucijoms reikalingas didesnis aktyvumas ir lyderystė šioje srityje, n u s p r e n d ž i a:

1. Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1.1. nedelsiant stiprinti šalies numatomosios valdysenos pajėgumus ir pradėti kurti Lietuvos ateities ekosistemos pagrindus, imantis lyderystės Vyriausybės kanceliarijoje;

1.2. ESPAS pavyzdžiu suformuoti Lietuvos strateginio koordinavimo tinklą, įtraukiant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijas, mokslo ir studijų įstaigas, verslo ir pilietinės visuomenės atstovus;

1.3. pavesti Finansų ministerijai atnaujinti Strateginio valdymo metodiką, įdiegiant ateities vertinimo principą į strateginio ir programavimo lygmens procesus;

1.4. pavesti Vyriausybės kanceliarijai, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir kitoms atsakingoms institucijoms apsvarstyti teisėkūros proceso pakeitimus, į teisinio reguliavimo vertinimo metodiką įtraukiant ateities vertinimo principą;

1.5. siūlyti Vyriausybės kanceliarijai, Finansų ministerijai, Užsienio reikalų ministerijai ir Vidaus reikalų ministerijai bendradarbiaujant su Komitetu parengti Lietuvos ateities ekosistemos Baltąją knygą;

1.6. siūlyti Vidaus reikalų ministerijai atnaujinti valstybės tarnybos kompetencijų modelį gebėjimais, reikalingais numatomosios valdysenos įgyvendinimui ir numatyti šioms kompetencijoms įgyti reikalingas mokymo priemones;

1.7. pavesti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai patikslinti mokslinių tyrimų sistemos planavimo principus, užtikrinant akademinio potencialo įtraukimą į šaliai aktualių strateginių uždavinių sprendimą;

1.8. pavesti Lietuvos statistikos departamentui, formuojant didžiųjų duomenų masyvus, atsižvelgti į numatomosios valdysenos poreikius ir užtikrinti jiems panaudoti reikalingus duomenų analitikos pajėgumus.

2. Prašyti Vyriausybės reguliariai informuoti Komitetą apie šio sprendimo įgyvendinimo eigą.

KOMITETO PIRMININKAS

RAIMUNDAS LOPATA

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

SPRENDIMAS

DĖL SKAITMENINĖS EKOSISTEMOS PLĖTROS SKATINIMO

2022 m. spalio 7 d. Nr. 122-S-7
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas (toliau – Komitetas),

vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 58¹ straipsniu, vykdydamas valstybės skaitmeninės ekosistemos kūrimo, informacinių išteklių ir informacinių technologijų infrastruktūros konsolidavimo parlamentinę kontrolę ir pažangos vertinimą bei siekdamas spartinti dirbtinio intelekto (toliau – DI) naudą visuomenei, jo atsakingą valdymą, kartu užtikrinant teisingumą, žmogaus teisių, nacionalinį saugumą, valdymo skaidrumą, atskaitomybę ir socialinio poveikio numatymą, n u s p r e n d ž i a:

1. Rekomenduoti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1.1. atstovaujant Lietuvos Respublikos interesams Europos Sąjungos Tarybos, Europos Komisijos darbo grupių ir komitetų, Stojimo į Europos Sąjungą sutarties akto 52 straipsnyje numatytų komitetų ir darbo grupių, taip pat kitų komitetų veikloje, rengti Lietuvos derybines pozicijas dėl DI taikymo ir reguliavimo taip, kad būtų tinkamai atsižvelgta į pagrindinius Lietuvos DI prioritetus, siekiant skatinti, remti inovacijas ir investicijas į DI plėtrą;

1.2. iki 2023 m. sausio 1 d. įsteigti Lietuvos skaitmeninės transformacijos agentūrą, atliepiančią Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijos „Dėl Lietuvos skaitmeninės ateities transformacijos ir skaitmeninio suverenumo“ siūlymą, užtikrinant šalies horizontalių skaitmenizacijos sprendimų įgyvendinimą, ministerijų ir agentūrų, atsakingų už skaitmeninės valdžios projektų įgyvendinimą bei lyderystę kuriant, diegiant, įgyvendinant, vystant valstybės skaitmeninę transformaciją ir valdymą, tarpinstitucinę veiklos koordinavimą bei kritinių technologijų valdymo ateities formavimą. Sprendžiant skaitmeninės politikos koordinavimo, įskaitant veiksmingą stebėseną ir vertinimą, trūkumą, politikos koordinavimo užtikrinimą per numatytą centralizuotą valdžios instituciją;

1.3. Lietuvos skaitmeninės transformacijos agentūrą, atskaitingą Vyriausybės vyriausiajam duomenų pareigūnui, steigti restruktūrizavus Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Skaitmeninės darbotvarkės departamentą ir Informacinės visuomenės plėtros komitetą. Šiai agentūrai numatyti įpareigojimą reguliariai kalendorinių metų pabaigoje informuoti Lietuvos Respublikos Seimą apie visuotinių skaitmeninių procesų pažangą Lietuvoje;

1.4. rengiant valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“ į ilgalaikę švietimo raidos viziją įtraukti skaitmeninį raštingumą, kuris yra svarbus XXI amžiaus informuotam piliečiui.

2. Raginti Ekonomikos ir inovacijų ministeriją iki lapkričio 15 d. įvertinti ir pateikti Komitetui išvadas dėl pagal programą „Kurk Lietuvai“ parengto Lietuvos dirbtinio intelekto technologijų plėtros veiksmų plano 2023–2026 m.

3. Prašyti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iki 2022 m. lapkričio 15 d. pateikti informaciją ir statistiką apie darbo vietų perplanavimo gaires ir programas, padedančias mažinti skaitmeninę atskirtį, įgyjant skaitmeninimo įgūdžių ir žinių, reikalingų darbo rinkai.

4. Prašyti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos:

4.1. iki 2022 m. lapkričio 15 d. pateikti informaciją ir statistiką apie „EdTech“ ir skaitmeninės kompetencijos įgijimo programas ir projektus atsižvelgiant į skaitmeninių įgūdžių paklausą skaitmeninėje ekonomikoje ir visuomenėje;

4.2. iki 2022 m. lapkričio 15 d. pateikti informaciją ir statistiką apie teises, veiklos ir politikos iniciatyvas dėl skaitmeninių ir duomenų mokslo įgūdžių ugdymo ir stiprinimo bei talentų pritraukimo į Lietuvą.

5. Prašyti Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) iki 2023 m. kovo 30 d. parengti studiją „Kaip pritraukti geriausius talentus į Lietuvą“ įvertinant imigracinės politikos kontekstą, pasiremiant geriausiais DI talentų telkinių pavyzdžiais visame pasaulyje, siekiant kryptingai formuoti ir gerinti Lietuvos imigracinės politikos teisinę aplinką bei stiprinti šalies skaitmeninių ekosistemų atvirumą, talentų įtraukumą.

6. Prašyti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos iki 2023 m. sausio 1 d. pateikti duomenis apie numatytas Europos Sąjungos (toliau – ES) finansinės paramos ir valstybės biudžeto lėšas, skirtas skaitmeninėms technologijoms diegti viešojo valdymo struktūrose.

7. Prašyti Lietuvos Respublikos finansų ministerijos:

7.1. iki 2023 m. sausio 1 d. pateikti duomenis apie ES finansinės paramos ir valstybės biudžeto lėšas, skirtas valstybės informacinių technologijų sričiai;

7.2. atsižvelgiant į Lietuvos dirbtinio intelekto technologijų plėtros veiksmų plano 2023–2026 m. gaires atlikti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos C.1.4.4 4 priemonės „Finansinės priemonės verslui kurti ir skaitmeninėms inovacijoms diegti“ vertinimą nustatant tokios priemonės tęstinumo poreikį DI startuoliams ateityje. Informaciją apie gautas išvadas ir rezultatus pateikti Komitetui iki 2023 m. kovo 31 d.

KOMITETO PIRMININKAS

RAIMUNDAS LOPATA

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

Išrašas

POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2022-09-30 Nr. 122-P-26
Vilnius

<...>

2. SVARSTYTA. **Kritiniai elementai švietimo reformoje.**

NUTARTA:

1. Pasiūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Valstybės pažangos tarybai valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo procese numatyti švietimo pertvarkos strateginę ambiciją ir parengti šiai ambicijai įgyvendinti skirtą kelrodį.

2. Siūlyti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai inicijuoti ugdymo inovacijų platformą, telkiančią mokytojų, mokslininkų, politikos formuotojų ir kitų suinteresuotų šalių idėjas dėl ateities švietimo.

3. Svarstyti dėl tolesnės švietimo ateities vizijos rengimo eigos. Ši vizija turėtų detalizuoti strategijoje „Lietuva 2050“ užfiksuotus lūkesčius ir sukurti pagrindą jų įgyvendinimo kelrodžiui, kuris būtų parengtas pagal strategijos rengimo metodiką.

Pritarta bendru sutarimu.

KOMITETO PIRMININKAS

POSĖDŽIO SEKRETORĖ

RAIMUNDAS LOPATA

GIEDRĖ MICKIENĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

Išrašas

POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2022-12-02 Nr. 122-P-37
Vilnius

<...>

3. SVARSTYTA. Kiti klausimai:

<...>

3.2. Dėl Seimo Ateities komiteto 2022 m. spalio 21 d. posėdyje svarstyto klausimo „**Lietuvos technologijų politikos formavimas**“, 2022 m. spalio 28 d. posėdyje svarstyto klausimo „Žaliojo kurso kritinės technologijos“, 2022 m. lapkričio 4 d. posėdyje svarstyto klausimo „Kritinių technologijų politika: svarbių technologijų ateitis Lietuvos energetikos sektoriuje“ ir 2022 m. lapkričio 11 d. posėdyje svarstyto klausimo „Inovacijų visuomenės ir ekonomikos strategija“ sprendimo.

NUTARTA:

1. Konstatuoti, kad Lietuvos mokslo, technologijų ir inovacijų politikos priemonės dažnai yra orientuotos į trumpalaikį poveikį, jų efektyviam įgyvendinimui kartais trukdo ribotas įgyvendinančių institucijų veiksmų koordinavimas ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas, yra išlikusi didelė administracinė našta, o Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos darbo fragmentiškumas laiku neužtikrina strateginių, sisteminių ir tarpinstitucinių sprendimų, kurių reikia mokslo, technologijų ir inovacijų politikai šiose viešojo valdymo srityse formuoti ir įgyvendinti.

2. Pripažinti, kad dabartiniame mokslo, technologijų ir inovacijų sričių teisiniame reguliavime yra išlikusi koordinavimo spraga; atsižvelgiant į reguliuojamų santykių specifiką, iš kurių dalinai eliminuojama mokslo sritis, nėra įvardytos mokslo, technologijų ir inovacijų politikos kryptys, o tai gali neigiamai paveikti ilgalaikį Lietuvos socialinį ir ekonominį vystymąsi bei konkurencingumą.

3. Kreiptis į Seimo valdybą su prašymu sudaryti kompetentingų ekspertų darbo grupę išvadai dėl Lietuvos mokslo, technologijų ir inovacijų ilgalaikės politikos vystymosi kryptių parengti, atsižvelgiant į Ateities komiteto parengtą Seimo valdybos sprendimo projektą.

4. Pavesti darbo grupei iki 2023 m. kovo 6 d. parengti ir pateikti Seimui išvados „Lietuvos mokslo, technologijų ir inovacijų ilgalaikės politikos vystymosi kryptys“ projektą.

5. Komitetas 2023 m. pavasario sesijoje numato tęsti parlamentinę kontrolę dėl Lietuvos mokslo, technologijų ir inovacijų ilgalaikių tendencijų.

Balsavimo rezultatai: už – 11, prieš – 0, susilaikė – 1.

KOMITETO PIRMININKAS
POSĖDŽIO SEKRETORĖ

RAIMUNDAS LOPATA
GIEDRĖ MICKIENĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ATEITIES KOMITETAS

Išrašas

POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2022-12-09 Nr. 122-P-39

Vilnius

<...>

3. SVARSTYTA. Kiti klausimai.

3.1. Dėl Seimo Ateities komiteto 2022 m. gruodžio 2 d. posėdyje svarstyto klausimo „**Talentų politikos ateitis Lietuvoje**“ sprendimo.

NUTARTA:

1. Konstatuoti, kad, siekiant Lietuvos Respublikos visuomenės, valstybės ir ekonomikos pažangos, talentai yra kertinis veiksnys, itin akcentuojamas ir šiuo metu rengiamoje Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2050“. Šalies protų nutekėjimo, susigrąžinimo, pritraukimo ir išlaikymo rodikliai tebėra žemi, o tai rodo, kad šiuo metu vykdoma talentų politika yra nepakankama.

2. Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei sukurti talentų politikos koordinavimo grandį, jai nustatant konkrečias talentų politikos raidos trūkščių nustatymo, sprendimų inicijavimo, informacijos surinkimo ir stebėsenos funkcijas. Ši grandis galėtų veikti prie Nacionalinės žmonių išteklių stebėsenos komisijos.

3. Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pavesti parengti Lietuvos patrauklumo užsienio studentams tobulinimo gaires, kuriose būtų aptarti Lietuvos viešojo valdymo institucijų, aukštųjų mokyklų, diplomatinės atstovybių, verslo, viešojo ir nevyriausybinių sektorių partnerių veiksmai, nukreipti į geresnį užsienio studentų informavimą, studijų ir gyvenimo Lietuvoje sąlygų tobulinimą (įskaitant Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojų anglų kalbos žinių tobulinimą, taip pat ir dėstytojų iš užsienio pritraukimą dėstyti Lietuvoje), studijų praktikų ir įsidarbinimo Lietuvos įmonėse, įstaigose ir organizacijose galimybių gerinimą, kalbinę ir kultūrinę integraciją, socialines paslaugas.

4. Atkreipti Lietuvos Respublikos Vyriausybės dėmesį į aukščiausio lygio užsienio mokslininkų pritraukimo poreikį prioritetinėse srityse, kuriose šaliai trūksta mokslinės ir inovacinės kompetencijos, ir siūlyti sukurti šiam tikslui skirtą finansinę priemonę, nesuvaržytą biurokratinių apribojimų, leidžiančią skirti dotacijas atitinkamų sričių aukščiausio lygio tarptautiniams mokslo lyderiams, įsipareigojusiems dirbti su Lietuvos mokslo talentais.

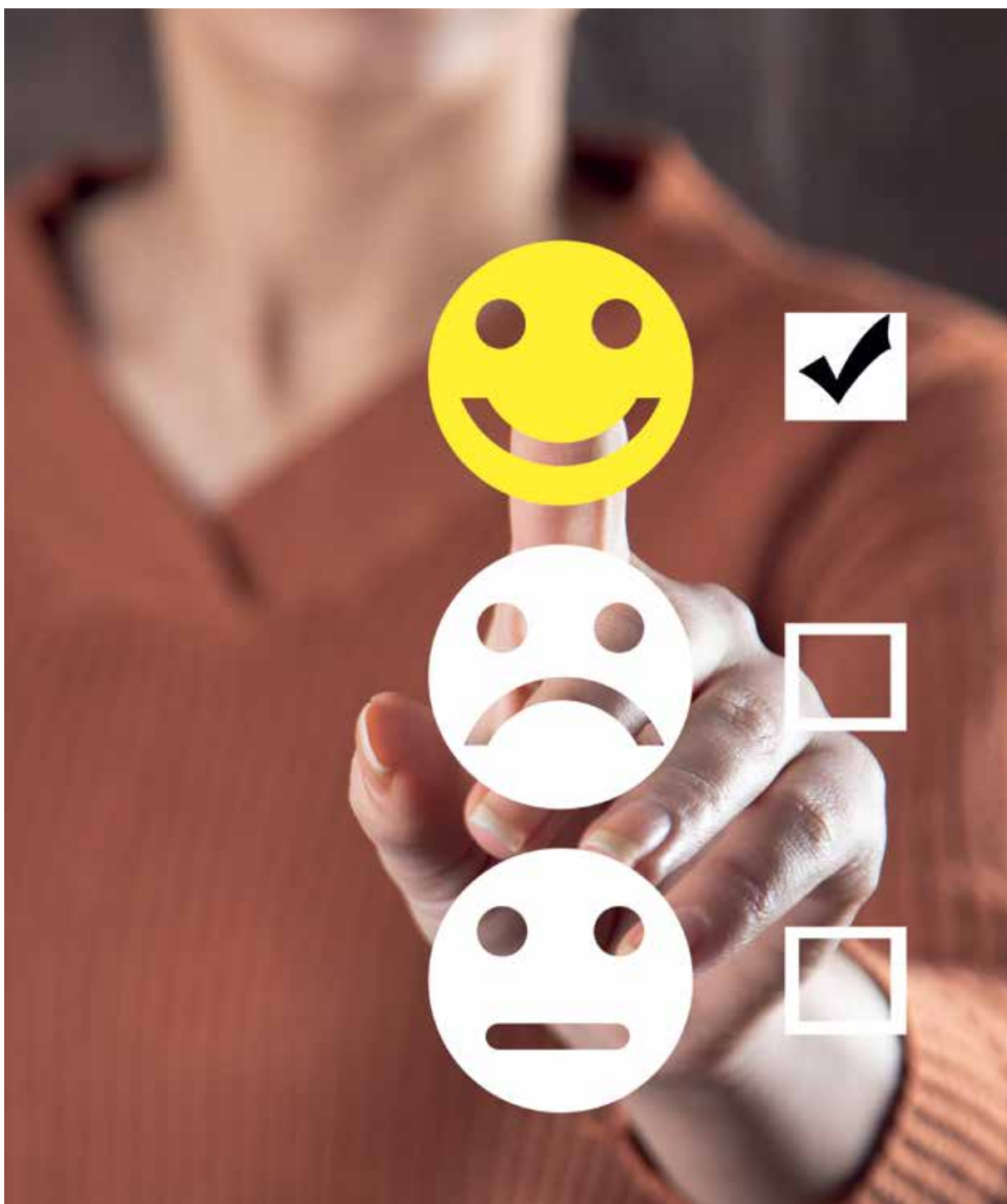
5. Konstatuoti, kad talentų ugdymui, susigrąžinimui ir išlaikymui viešajame sektoriuje didžiausią neigiamą įtaką turi nepakankami mokslininkų, dėstytojų, kitų viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimai, todėl būtina spartinti jų augimą.

6. Siekiant objektyviai vertinti valstybės taikomų priemonių pritraukiant ir išlaikant talentus Lietuvoje efektyvumą, siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei stiprinti talentų statistinių duomenų surinkimą ir surinktų duomenų prieinamumą.

Pritarta bendru sutarimu.

KOMITETO PIRMININKAS
POSĖDŽIO SEKRETORĖ

RAIMUNDAS LOPATA
GIEDRĖ MICKIENĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO

STATUTO **44² STRAIPSNIS.**

ATEITIES KOMITETO SUDARYMAS

44² straipsnis. Ateities komiteto sudarymas

Ateities komitetas sudaromas pagal proporcinio Seimo frakcijų atstovavimo principą. Frakcijos, siekdamos užtikrinti kiekvieno komiteto atstovavimą, savo atstovus į Ateities komitetą deleguoja paprastai iš komitetų pirmininkų ar jų pavaduotojų, frakcijų seniūnų ar jų pavaduotojų. Konkretus Ateities komiteto narių skaičius ir sudėtis tvirtinami Seimo nutarimu.

Papildyta straipsniu:

Nr. XIV-54, 2020-12-08, paskelbta TAR 2020-12-10, i. k. 2020-26850

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO

STATUTO 58¹ STRAIPSNIS.

ATEITIES KOMITETO VEIKLOS

KRYPTYS

58¹ straipsnis. Ateities komiteto veiklos kryptys

Ateities komiteto veiklos kryptys:

1) rengti ir svarstyti visuomenės ir valstybės ateities raidos modeliavimą, inovacijų ir technologinės pažangos plėtrą, emigracijos ir reemigracijos procesus bei jų įtaką visuomenės raidai, valstybės modernizavimą ir strategines reformas reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, teikti ir svarstyti pasiūlymus šiais klausimais;

2) svarstyti ir teikti Seimui pranešimus, išvadas ir pasiūlymus dėl klausimų, susijusių su valstybės strateginėmis vystymosi kryptimis ir ateities raidos projekcijomis bei veiksniais, turinčiais įtakos valstybės ateities raidai ir plėtros modeliams, taip pat dėl ekonomikos, inovacijų ir technologinės pažangos plėtros skatinimo, ilgalaikės strateginės valstybės raidos vizijos kūrimo ir įgyvendinimo, ateities raidos modeliavimo ir reformų politikos formavimo;

3) teikti pasiūlymus dėl studijų, susijusių su valstybės ateities raidos projekcijomis ir strateginiu modeliavimu, užsakymo;

4) koordinuoti valstybės institucijų ir įstaigų, kitų organizacijų darbą rengiant įstatymų ir kitų teisės aktų projektus komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais;

5) teikti išvadas dėl Seime svarstomų įstatymų ir kitų teisės aktų projektų ir ilgalaikę valstybės raidos strategiją apibrėžiančių teisės aktų atitiktis bei jų įtakos valstybės ir visuomenės ateities raidai;

6) analizuoti užsienio valstybių, tarptautinės teisės aktus ir praktiką, susijusią su inovacijų ir technologinės pažangos plėtros modeliavimu, strateginių valstybės raidos modelių ir ateities scenarijų kūrimu bei įgyvendinimu, inovacijų ir technologinės pažangos įtaka visuomenės ir valstybės raidai, teikti pasiūlymus ir išvadas Seimui;

7) nagrinėti, kaip naudojamos su komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais susijusioms veikloms skirtos lėšos kiekvienoje biudžeto asignavimų valdytojo programoje, ir įvertinti jų panaudojimo tikslumą ir efektyvumą;

8) atlikti parlamentinę kontrolę komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais, išklaisyti ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų informaciją bei pranešimus, kaip vykdomi įstatymai ir kiti Seimo priimti teisės aktai, susiję su komiteto kompetencijai priklausančiais klausimais.

Papildyta straipsniu:

Nr. XIV-54, 2020-12-08, paskelbta TAR 2020-12-10, i. k. 2020-26850

KOMITETO **NARIAI** |

MEMBERS OF THE COMMITTEE

Raimundas LOPATA
Pirmininkas | Chair

Matas MALDEIKIS
Pirmininko
pavaduotojas |
Deputy Chair

Lukas SAVICKAS
Pirmininko
pavaduotojas |
Deputy Chair

**Kasparas
ADOMAITIS**
Narys | Member

Zigmantas BALČYTIS
Narys | Member

**Kristijonas
BARTOŠEVIČIUS**
Narys | Member

Rasa BUDBERGYTĖ
Narė | Member

Ligita GIRSKIENĖ
Narė | Member

**Angelė
JAKAVONYTĖ**
Narė | Member

Asta KUBILIENĖ
Narė | Member

Paulė KUZMICKIENĖ
Narė | Member

Laima NAGIENĖ
Narė | Member

Andrius NAVICKAS
Narys | Member

**Monika
OŠMIANSKIENĖ**
Narė | Member

Liuda POČIŪNIENĖ
Narė | Member

**Viktoras
PRANCKIETIS**
Narys | Member

**Arūnas
VALINSKAS**
Narys | Member

**Valdemaras
VALKIŪNAS**
Narys | Member

**Kęstutis
VILKAUSKAS**
Narys | Member

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2020 M. GRUODŽIO 10 D. NUTARIMO NR. XIV-69 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KOMITETŲ NARIŲ PAVADUOTOJŲ PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO

2022 m. lapkričio 17 d. Nr. XIV-1547
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas n u t a r i a:

1 straipsnis.

Pakeisti 2 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„2 straipsnis.

Patvirtinti Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komiteto narių pavaduotojus:

1) Zigmanto Balčyčio	– Algirdas Butkevičius;
2) Kristijono Bartoševičiaus	– 1) Vytautas Kernagis;
2) Jonas Gudauskas;
3) Rasos Budbergytės	– Linas Jonauskas;
4) Ligitos Girskienės	– Arvydas Nekrošius;
5) Angelės Jakavonytės;	– 1) Justas Džiugelis;
2) Bronislovas Matelis;
6) Astos Kubilienės	– Arvydas Nekrošius;
7) Paulės Kuzmickienės	– 1) Arvydas Pocius;
2) Jurgita Sejonienė;
8) Raimundo Lopatos	– Arminas Lydeka;
9) Mato Maldeikio	– 1) Aistė Gedvilienė;
2) Andrius Kupčinskas;
10) Laimos Nagienės	– Rima Baškienė;
11) Andriaus Navicko	– 1) Kęstutis Masiulis;
2) Stasys Šedbaras;

12) Monikos Ošmianskienės

- 1) Kasparas Adomaitis;
- 2) Aušrinė Armonaitė;
- 3) Morgana Danielė;
- 4) Ewelina Dobrowolska;
- 5) Silva Lengvinienė;
- 6) Marius Matijošaitis;
- 7) Vytautas Mitalas;
- 8) Ieva Pakarklytė;
- 9) Tomas Vytautas Raskevičius;
- 10) Artūras Žukauskas;

13) Liudos Pociūnienės

- 1) Irena Haase;
- 2) Antanas Čepononis;

14) Luko Savicko

- Tomas Tomilinas;

15) Arūno Valinsko

- 1) Audrius Petrošius;
- 2) Algis Strelčiūnas;

16) Valdemaro Valkiūno

- Ieva Kačinskaitė-Urbonienė;

17) Kęstučio Vilkauskio

- Gintautas Paluckas."

<...>

SEIMO PIRMININKĖ

VIKTORIJA ČMILYTĖ-NIELSEN

